ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 77 (7985)
МАРТЫН 30
ПЯТНИЦА
1956 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Хабарай тарилгые түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтая!

...барай полевой хүдэлмэрие ...хэ саг газаа орожо ерэбэ. Рес...шкымнай урда аймагууд тарил...урда тээхи элдүүрилгые ойрын ...тэ үргэлжэдөө эхилхэнь. Мүнөө ...й хабарай тарилга зургаадахи ...нжэлэй түрүүшын жэлэй тарил...иун. Тиимэ хадаа энэ шухала хү...эри урдынхиһаа улам түргэ..., бүри һайн шанартайгаар үнгэр...хэ ёһотой. Тиимэһээ, түбхын тү...дэ хабарай тарилгые түгэс бэ...элтэйгээр угтаха шухала. Ха... хүдэлмэриин үедэ ямар нэгэн ...тагааанһаа боложо һаатахагүйн ...да дутуу дунданууда мэнэ гэ... усадхаха хэрэгтэй. Урда жэл...тэ тракторнууд, сеялкэнүүд эб...кэ, ходо миин байдаг ушар али ... тохёолдодог һэн. Энээнэй гол ...тагаан юуб гэхэдэ, заһа...лга муугаар хэгдэдэг байгаа. ...тиимэшье һаань, олон МТС...й, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ...лгын машинануудай ямараар за...рилагдаһаниие нарин нягтаар ...тангүйгөөр тушаан абаад, тэдэ... элдэб дутуутайгаар поли ...э гаргадаг һэн. Иимэ харюусал...й ябадалайнь эсэстэ тарилга тон ...р унжагайруулагдажа, агротех...скэ эрилтэнүүд хазагайруулагда...тиигэжэ ургаса багаар абтадаг ...аа.

...үнөө жэлдэ иимэ ябадалые даб... огто болохогүй. Тракторнууд ... тарилгада хабаатай бүхы зэр...эгүүдые мэнэ гэһээр шалгаха, ...бишыханшье дутуу дунданууда...ал, тэрэниие дары усадхаха хэ...эй. Тэрээнтэй хамта МТС-үүд ...лгын үедэ тракторна бригада...ые запасной частьнуудаар хан..., механигуудые томилхо хэрэгтэ ... анхарал хандуулха ёһотой.

...рилгада бэлэдхэлэй хүдэлмэри ...олон янза гээшэ. Имагтал трак... машинануудые заһабарилһаараа ...арлаха бэшэ, харин морин сеял...дые, хомууд тоногуудые һай...һэльбэхэ, заһаха, мүн полевой ...мэридэ хэрэгтэй бүхы түхеэ...онүүдые түгэс бэлэдхэхэ хэрэг...

...дэр ургаса хуряахын тулада ... түрүүн тарилгада бардам хү... үрэһэ хүрэнгэ хаажа, тэрэнээ ...рлэхэ, шанарыень һайжаруулха ...ла. Энэ талаар юун хэгдэжэ, ... хэмжээн абтажа байнаб гэжэ ...ад үзэхэдэ, зарим аймагуудта ... мүнөө хүрэтэр үрэһэ хүрэнгэ ...дхэлгэ тон хангалтагүй байна. ...ндэ баримта болгон Кабанскын ...гые харуулая. Эндэхи колхозууд ...ээ сэбэрлэжэ, тарилгын шанар...үргэхэ, мүн хүрэнгын таряа гү...өө андалдажа абаха хүдэлмэри...ые тон ехээр унжагайруулжа ...а. Ленинэй, Маленковой нэрэм... колхозууд энэ талаар илангаяа ...ээгдэлтэй. Тус аймагта гансашье ...э бэлэдхэлгэ муугаар ябуулаг... бэшэ, мүн поли дээрэ наг ...э гаргаха түсэбшье хангал...йгөөр дүүргэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, ...инай нэрэмжэтэ колхоз кукуру...залаата культурануудые тариха ... дээрээ нэгэшье хоорпо наг шэб... гаргаагүй. Мүн Селенгэ стан... минеральна үтэгжүүлгэ зөө... байһан аад, тэрэнээшье эхи...үй. Тарилгада бэлэдхэлэй хүдэл...нүүдые, илангаяа үрэһэ хаалга, ...рлэлгые, поли дээрэ наг шэбхэ ...лые удааруулжа байһан барим...удые тоолохо болоо һаа олон. ...о таряа ехээр таридаг Бичу..., Мухаршэбэрэй, Тарбагатайн ...агуудай олон колхозууд мүнөө ...эр полевой хүдэлмэридэ бэлэд... дүүргээдүй, задагай зайдан ...аар. Республикын олонхи МТС...эй хүтэлбэрилэгшэд тракторнүү... заһабарилгые дүүргэһээрээл һа...аа амаршоод, тарилгада бэлэд...эй ондоо хүдэлмэринүүдые огто ...сээнэгүй. Тэрэнэй эсэстэ харь...а зарим колхозуудынь агротехни... хэмжээ-ябуулгануудай түсэбые

тон хангалтагүйгөөр дүүргэжэ, үрэһэ хүрэнгэеэ муугаар бэлэдхэжэ байха юм. Кударын аймагай Ехэ-Кударын МТС-эй харьяата колхозууд энэ жэлэй тарилгые хангалтагүй бэлэдхэлтэйгээр угтажа байна. Теэд, МТС-эй дирекци, партиин айкомой эндэхи инструкторска группа тарилгада бэлэдхэлые шамдуулха тушаа саг соонь хэмжээ абаагүй байгаа. Тэрэнэй эсэстэ тус МТС, мүн харьяата колхозуудыншье үндэр ургаса хуряаха тушаа абаһан социалистическэ уялгануудайнгаа олыень дүүргэжэ шадангүй, хооһон саарһан дээрэ үлөөбэ. Хэрбээ МТС-эй дирекци, партиин айкомой инструкторска группа, эндэхи колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд абаһан уялгаяа дүүргэхэ хэрэгтэнь механизаторнууд болон колхозни-гуудые элсүүлһэн, тэдэнэй эдэбхи үүсхэлые дэмжэһэн байгаа һаань, нилээд ехэ юумэн хэгдэхэ байһаниинь мэдээжэ. Теэд КПСС-эй Кударын айкомшье, аймгүйсэдкомшье энэ талаар юумэ хээгүй байха юм.

Мүнөө жэлдэ республикын колхозууд кукуруза нилээд ехэ талмай дээрэ тарихань. Тиимэһээ энэ үнэтэ культурые саг соонь, эрхим шанартайгаар тарижа, үндэр ургаса хуряаха гээшэ нютагуудтахи партийна, советскэ органуудай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, мүн колхознигууд, механизаторнуудай арюун уялгань мүн. Орооһото ба тэжээлэй энэ шухала культурын тарилгада бэлэдхэлые хаража үзэхэдэ, олохон МТС-үүд, колхозууд мүн лэ хангалтагүй байдалтай байна. Яруунын аймагта энэ культурын тарилгада муугаар бэлэдхэгдэжэ байһан тухай манай газетын мүнөөдэрэй номерто бэшэгдэбэ.

КПСС-эй XX съезд хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ тушаа шухала зорилго хараалха зуураа, орооһо таряанай ургасые дээшэлүүлхэ ябадалда гол анхарал табиһан байха юм. Энээниие бэелүүлхын тулада мүнөө жэлэй хабарһаа эхилээд, үндэр ургаса хуряахын түлөө шангаар тэмсэхэ ёһотойбди. Түбхын түрүүндэ, үрэһэ хүрэнгэеэ хүсэлдүүлжэ, тарилгын шанарта хүргэхэ, гүрэнһөө андалдажа абаха, нютагай үтэгжүүлгэнүүдые зөөхэ, машина зэмсэгүүдэйнгээ хэр зэргээр заһабарилагдаһаниие үшөө дахин наринаар шалгажа үзэхэ, мори унаа, тэргэ зэмсэгүүдые бэлэдхэхэ, бригадануудые бүридүүлжэ, колхознигууд, механизаторнуудые тарилгын түсэбтэй танилсуулха шухала. Тэрэшэлэн полевой станууд, тракторна вагончигуудые заһабарилжа, культурна болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэй.

Партиин XX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон үргэн ниитэ колхозно таряашад болон МТС, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд хабарай тарилгые хаһа болзор соонь, агротехническэ эрхим шанартайгаар үнгэргэхэ уялга абажа, социалистическэ мүрысөөндэ оролсоһон байна. Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй энэ ехэ дэбжэлтые толгойлон ударидаха, хабарай тарилгада бэлэдхэлэй дутуу дунданууды мэнэ гэһээр усадхажа, полевой хүдэлмэриие түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаха, тэрэниие түргэнөөр дүүргэхэ ябадал туйлаха гээшэ партийна, советскэ органуудай шухала зорилго мүн.

Тарилгада һайнаар бэлдэхэ, тэрэниие түргэнөөр үнгэргэхэ хэрэгтэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй үүргэнь тон ехэ. Тэдэнэр энэ хүдэлмэриие толгойлон ударидаха, үндэр ургасын түлөө сэхэ харюусаха хүнүүд гээшэ. Тиимэһээ эдэнэр тарилгада бэлэдхэлэй түлөө, бухыдөө үндэр ургасын түлөө колхозуудай, МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй адли харюусаха байна.

Хабарай тарилгые түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтажа, үндэр ургаса хуряаха гэһэн социалистическэ уялгаяа дүүргэхэ гээшэ колхозник, механизатор бүхэнэй нангин уялга мүн.

Мароккоын султан Дээдэ зэргэтэ V МОХАММЕДТЭ

ТЕЛЕГРАММА

...Мароккоын бэеэ даанхай байдалай соносхогдоһонтой дашарамдуулан, ...скэ арадһаа болон намһаа өөрһөөмни үнэн зүрхэнэй амаршалга ...эн абахыетнай Дээдэ зэргэтэ Таниие гуйнаб.

Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Со...оронойнгоо национальна һэргэн мандалгын хэрэгтэ эрхим амжалта ...хыень марокканска арадта хүсэнэ, манай оронуудай хоорондо хани ...ой харилсаан, холбоо барисаан хүгжэхэ гэжэ найдажа байһанаа ...улнэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
К. ВОРОШИЛОВ.

Москва, Кремль,
1956 оной март.

КУКУРУЗЫН ТАРИЛГАДА ЭРХИМЭЭР БЭЛЭДХЭХЭ

Саг орой боложо, тарилга газаа орожо ерэбэ. Гэбэшье, республикын олохон колхозууд тарилгада, илангаяа кукуруза тарилгада бэлэдхэлые хангалтагүйгөөр ябуулна. Зарим колхозууд кукуруза тариха газараашье шэлэжэ олоодүй, звенонуудые эмхидхээдүй, машина зэмсэгээ бэлэдхээдүй байһаар. Иимэ дутагдалнуудые саашадаа тэсэшэгүй.

Колхозууд, совхозууд, МТС-үүд тарилгада бэлэдхэлэй дутагдалнуудые энэ гэһээр элирүүлжэ, хэмжээ абаад, тэрэнээ дары бэелүүлхэ ёһотой.

Хооһон хөөрэлдөөгөөр кукуруза ургуулагдахагүйл

Яруунын аймагай Эгэтын МТС-эй харьяата колхозууд үнгэрэгшэ жэлдэ ехэхэн талмайда кукуруза тарибашье, мүртэй ургаса абаагүй һэн. Жэшээлхэдэ, «Коммунизм», Молотовой, Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозууд тус тустаа 300—100 гектар талмайда кукуруза тарижа, дунда зэргээр гектар бүриһөө центнер хүрэхэгүй ургаса абаһан ба зарим газарһаань ургаса орой абаагүй юм.

Теэд эндэхи колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ба мэргэжэлтэд үнгэрэгшэ жэлдэ кукурузын тон муу ургаса абаһанаа элдэб олон шалтагаанаар, илангаяа «хуурай һалхитай хүйтэн хабар, бороогүй, ганданги зун боложо, кукурузамнай ургаагүй» гэжэ тайлбарилдаг байна. Харин сэхыень хэлэхэдэ, эгэтынхид кукурузаяа тарихыень таряад, хойноһоонь харууһа һайнаар хээгүй. зүндэнь орхижорхиһон байна.

Кукуруза ургуулхын түлөө оролдожо, агротехникын заабаряар, түрүүшүүлэй жэшээгээр ажаллаһан газарта, жэшээлхэдэ, Эгэтэһээ зүүлжээ—Яруунын мяха-һүнэй совхоз, баруулжаа—Хориин колхозууд кукурузын яһала һайн ургаса абажа, ниитынгээ малда кукурузын ногоон эшэ набшаһаар шэмэтэ силос дараһан байна. Энээн дээрэһээ бодоходо, Эгэтэдэшье кукурузын һайн ургаса абаха арга боломжо байгаа ха юм.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозые абаад үзэебди. Тус колхоз нёдондо 200 гектарта кукуруза тарижа ургуулхын түлөө түрүүшээр яһала оролдоһон, ехэ хүдэлмэри хэһэн, тусхай звено эмхидхэжэ, эдэбхитэй комсомолец нүхэр Ким Яковлев, колхозой агроном Туманова гэгшэдтэ даалгаһан юм. Тиигээд гектар бүриһөө 200 центнер ногоон эшэ набшаһа, 10—15 центнер буурсагтай орооһо абахабди гэжэ уялга абаһан байна. Теэд колхозой правлениин, тэрэнэй түрүүлэгшэ нүхэр Ошировай эхилһэн хэрэгээ эсэстэнь хүргэхые оролдогогүй дээрэһээ кукуруза ургуулха хүдэлмэри эхилэгдээд лэ, тарилгын дүүрэхэдэ орхигдошоһон юм. Тиимэһээ намарынь мүртэй ургаса абаагүй һэн.

Тус колхоз адуу мал олонтой, аймагай томохон колхозуудай нэгэниинь гээшэ. Һүүлшын жэлнүүдтэ малынь үбэлжэлгын үедэ бүдүүн тэжээлээр дутана, энэшье жэлдэ тэжээлэй дутамагһаа малай үбэлжэлгэ хүндэ хүшэр байдалда үнгэржэ байна. Гэхэ зуура, тус колхоздо тэжээлэй база байгуулха асуудал тон муугаар шиидхэгдэнэ. Теэд саашадаа кукуруза ургуулжа, энээгээр ехэ силос дарадаг болоогүй сагтаа энэ асуудалые шиидхэхэнь бэрхэтэй. Эгээл иимэһээ энэ колхоз урда жэлэйнгээ алдуунуудһаа зохихо тобшолол, бодото һургаал хэжэ, мүнөө кукуруза тарижа ургуулха хэрэгтэ эртээнһээ бэлэдхэхэ, оролдохо байгаа бшуу.

Гэбэшье, тус колхоздо «одоол мүнөө жэлдэ кукурузын ургаса ехээр абахабди» гэжэ хөөрэлдэхэһөө бэшэ, бодото дээрээ энэ гэхэ юумэн хэгдэнэгүй. «Кукуруза ургуулхын тулада ямар хүдэлмэри хэнэбта?» гэжэ колхозой таряанажалай бригадын бригадир нүхэр Яковлевһаа асуухада:— Хэгдэһэншье юумэ үгыл даа. Энээн тухай хөөрэлдэхэһөө бэшэ юумэн хэгдэнэгүй. Поли дээрэ бага зэргэ наг шэбхэ гаргаабди, — гэжэ харюусана.

— Тэрэ наг шэбхэ гаргаһан газартаа кукуруза тариха гүт?

— Мэдэнэгүйб. Кукуруза тариха газараа шэлэжэ олоодүйбди, — гээд Яковлев харюусаха зуураа, — бидэнэр нёдондо кукуруза ургуулхын тулада яһала ехэ хүдэлмэри хэжэ, оролдоһон аад, гансал колхозой правлениин, парторганизациин анхарал хандуулаагүй, эхилһэн хэрэгымнай эсэстэнь хүрэтэр дэмжээгүй дээрэһээнь орхигдошоһон байна.

Мүнөө тус колхоз кукуруза тарихын тулада үрэжэл һайнтай, уһалагдахаар газар шэлэжэ олоогүй. Тиимэһээ кукуруза тариха газарта үбэлһөө эхилжэ, агротехническэ хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдээгүй.

«Кукуруза тарилгада юундэ бэлэдхэнэгүй гээшэбта?» гэжэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Ошировһаа асуухада: — Арга олдоногүйл даа. Хүмнай дутана. Малайнгаа үбэлжэлгэдэ ядалдаад, энээниие һанаха сүлөөгүй байнабди. Тиигэбэшье, мүнөө жэлдэ кукуруза ургуулхал байхабди, — гэжэ һанаа амарханаар харюусана. Түрүүлэгшэ нүхэр Ошировай хэлэһээр, кукуруза тарилгада эртээнһээ бэлэдхээгүй байһан аад, энэ колхоз һайн ургаса хайшан гэжэ абаха юм.

Мүн тус МТС-эй харьяата Сталинай, Ворошиловай нэрэмжэтэ, «Коммунизм» колхозууд тон иимэ байдалтай. Эдэ колхозууд кукуруза тарилгада бэлэдхэхэ хэрэгтэ анхаралаа хандуулаагүй, хаана, ямар газарта тарихаяа мэдээгүй, агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлээгүй байна.

— Кукурузын тарилгада ямар бэлэдхэл хэжэ байнабта? — гэжэ Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд нүхэд Фомин ба Кузнецовһоо асуухада:—Кукуруза тарижа ургуулха уялга абахаһаа бэшэ, юумэн хэгдээгүй байна. Иигээд, энэ уялгаяа бэелүүлхын тулада һаяар зүблөө татажа, зүбшэн хэлсэхэбди, — гэжэ мэдүүлнэ.

Эндэхи колхозуудта кукурузые түрүү аргаар тарижа, харууһалжа, ургуулха тухай агротехникын заабаринуудтай, түрүүшүүлэй дүй дүршэлтэй колхознигууд танилсуулагданагүй, мүн кукуруза тарижа ургуулха, харууһалха тусхай звенонууд эмхидхэгдээгүй байһаар. Энээниие эмхидхэхэ ёһотой МТС-эй болон колхозуудай мэргэжэлтэд—МТС-эй главна агроном Бурдонов, главна зоотехник Чебунин гэгшэд кукуруза тарилгада бэлэдхэлэй муу байһые мэдэжэ байгаад, ямаршье оролдолго гарганагүй, тэдэнэр эдэ дутагдалнуудтай һанаа амгалан эбсэшэнхэй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Орооһото культурануудай, илангаяа шэниисын баян ургаса үгэдэг үрэжэл һайнтай Эгэтын элдин талада кукурузын үндэр ургаса туйлаха бүхы арга боломжо бии. Зүгөөр лэ энэ шухала хэрэгтэ анхарал, оролдолго гаргаха хэрэгтэй. Хубхай хооһон хөөрэлдөөгөөр кукуруза ургуулагдахагүй гэжэ эгэтынхидэй мэдэхэ сагынь болоо. Эгээл тиимэһээ Эгэтын МТС-эй дирекци, колхозуудай правленинүүд кукуруза тарилгада бэлэдхэлэй ехэхэн дутагдалые усадхахын тула зохихо хэмжээ абажа, тэрээнээ түргэн дүүргэхэ уялгатай.

Ц. Дандаров,
манай корреспондент.

Нёдондонойнгоо алдууе дабтахагүйбди

Кукуруза тариха талмайе бүри үргэдхөөл һаа, малаа хүсэд хүрэхэ шэмэтэ тэжээлээр хангажа болохо гэжэ манай колхозой гэшүүд 1955 онойнгоо дүршэлһөө ойлгоо. Кукурузын силос илангаяа үнеэдтэ эдюулхэдэ һү шэмэнь хараа байса дээшэлдэг байһаниинь мэдээжэ.

Нёдондонойнгоо алдуу эндүүе дабтахагүй, 1956 ондо кукурузын гектар бүхэнһөө 150 центнерһээ бага бэшэ ургаса абаха гэжэ шиидээбди. Нёдондо юундэ бага ургаса абтааб гэхэдэ, кукурузаяа шэлэмэл һайн хүрьһэтэй газарта тарихын орондо муушаг газарта тариһан байнабди. Гадна, газарай хүрьһэнэй хүсэд дулаасаагүй байхада, эртэ тариһанһаа боложо, кукурузын үрэһэн ургангүй удаан хэбтээд буритажа, үхэшэһэн байгаа. Иимэһээ ургасань шэнгэн байшоо.

Имагтал квадратно-гнездовой аргаар тариха гэһэн заабари бэелүүлхын тулада нёдондо газараа хабартаа түрүүн уһалаад, хахалһанай удаа борнойлоод, һүүлээрнь кукурузаяа гараар тариһан байнабди. Тиигээд хабарай хахалалгын һүүлээр участогаа борнойлходомнай, маркировалхадамнай хүрьһэнэй дээдэ захын шииг нойтон хаташаһан байна. Тиимэһээ үрэһэн түрүүшын бороогой ороходол ургажа захалаа. Жэшээлхэдэ, 1955 ондо тариһанһаамнай хойшо түрүүшын бороо июниин 18-да ороо һэн. Тэрэ саг болотор үрэһэн ургаагүй, газартаа хэбтээ. Теэд тэрэ гэһээр хүйтэн болотор оройдоо 52 үдэрэй туршада, иимэ богонихон саг соо кукурузын үндэр ургаса ургуулхань бэрхэтэй байгаа.

Нёдондо кукурузын ургасын хойноһоо тон муугаар харууһалһан байнабди. Участогуудай буртаг үбһэн түүгдээгүй байгаа. Гадна, ургажа байхадань уһалалга нэгэшье дахин хэгдээгүй һэн. Иимэһээ гектар бүриһөө миин 18 центнер кукурузын ногоон эшэ набша абтаһан байха юм.

Мүнөө жэлдэ манай колхоз кукуруза ургуулгын тусхай звенонуудые эмхидхээ. Тиин таряанажалай 3 бригадын тус бүридэ тухайлхада. 70 гектар кукурузын талмай даалгагдаа. Тиимэһээ бригада бүхэндэ бии болгогдоһон звенодо 21 хүн табигдаа. Звеньевойнуудаар шадамар бэрхэ, ажалша хүнүүдые табяабди. Звеногой гэшүүд кукуруза ехээр ургуулһанай түлөө материальна урмашуулга тухай, кукуруза ургуулгын агротехникэ тухай хөөрэлдөөнүүдые шагнаһан байна.

Колхознай нёдондонойнгоо алдууе хараадаа абажа, мүнөө жэл кукурузаяа һайн газарта—40 гектар сэбэр парта, нёдондо шэниисэ ургуулһан 160 гектар газарта тарихаар шиидэ. Мүнөө звенонууд участогуудтаа наг шэбхэ гаргана. Зундаа ургасада нэмэлтэ тэжээл үгэжэ байхын тулада мүнөө үнэһэ, шубуунай аргал суглуулжа байнабди.

Звенонууд кукурузынгаа үрэһые томо жэжээрнь илгажа захалаа. Томо жэжээрээ гурбан ондоо болгожо илгагдаһан үрэһөөр тарилга хэхэдэ нэгэ уурхайда 2—3 монсогор орооһон унадаг гээшэ. Тиимэһээ һүүлдэнь шэнгэрүүлхэ, үлүү эшэнүүдые, ходолжо хаяха хүдэлмэри хэгдэхэгүй байна.

Кукурузын участогууд бултадаа уһалагдаха. Хүрьһэнэй 10 сантиметр гүнзэгыдэ 10—12 градус дулаан болоод байхада кукуруза тарижа захалхабди. Кукуруза тариха СШ-6 маркын нэгэ сеялкэ манай колхоздо МТС үгөө. Тэрээгээрээ наада захынь бодоходо, 60 гектар талмайда квадратно-гнездовой аргаар, үлөөшэ 140 га газартаа үргэн рядтайгаар, таарулагдаһан морин сеялкэнүүдээр тарилга хэхэ байнабди.

А. Коновалов,
Баргажанай аймагай Уро-Читканска сельсоведэй Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой агроном.

Шэмэтэ тэжээл ехээр бэлдэхын түлөө

Манай бригада энэ жэлдэ 560 гектар талмайда тарилга хэхэ байна. Тэрэ тоодо 60 гектарта кукуруза тарихабди. Тиин гектар бүриһөө 150 центнерһээ доошо бэшэ кукурузын ургаса хуряаха уялга абаабди.

Энэ уялгаяа бэелүүлхэ арга боломжо манайда хүсэд бии юм. Юуб гэхэдэ, нёдондо нилээд ехэ талмайда кукуруза тарижа, гектар бүхэнһөө 100-гаад шахуу центнер кукурузын ногоон эшэ набшаһа хуряажа абаһан байнабди. Энээниие хайшан гэжэ туйлаабибди гэхэдэ, нэн түрүүн кукуруза тариха талмай дээрээ нютагай үтэгжүүлгэ үргэнөөр хэрэглэһэн, һайрамай уһа ехээр тогтооһон байгаабди. Мүн тусхай звено эмхидхэгдэжэ, кукурузын ургаса һайнаар харууһалагдаһан байгаа.

Нёдондонойнгоо дүй дүршэлые хараадаа абажа, мүнөө жэлдэ бүри ехэ ургаса абаха зорилготойбди. Энэ зорилгоор полинуудтаа эртээнһээ саһа тогтоогообди. Тиихэдэ поли дээрэ 340 тонно үтэг шэбхэ гаргагдаа. Гадна, минеральна үтэгжүүлгэ үргэнөөр хэрэглэхэ байнабди.

Кукурузын тарилгада бэлэдхэлэй нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулжа байнабди. 12 хүнһөө бүридэһэн кукуруза ургуулгын звено бии болгогдоо. Звеногойхид кукуруза тариха агротехникые шудална. Гадна, поли дээрэ һайрамай уһа тогтоохын тула 8 хүнһөө бүридэһэн звено эмхидхэгдээд, һубаг канава заһажа дүүргүүтэй байна.

И. Ревенский, Мухаршэбэрэй аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой таряанажалай бригадын бригадир.

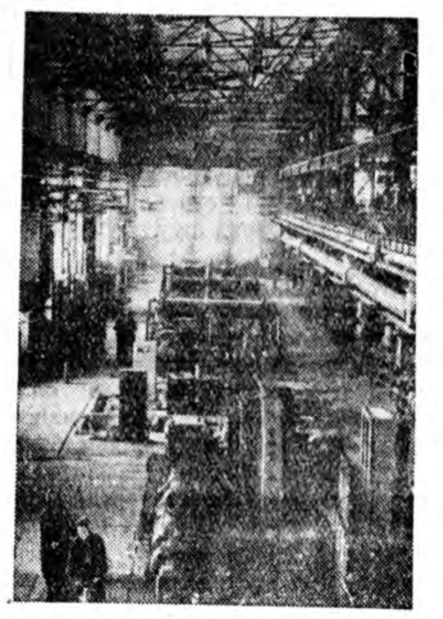

Свердловско область. Ново-Тагильска металлургическа заводто хүсэ ехэтэй кислородно цех баригдажа дүүргэгдэжэ байна. Энэ цехын блогуудай нэгэн ашаглалгада оруулагдаад, мартеновскэ пеэшэнүүдтэ кислород үгэжэ эхилбэ. Тэрэнэй ашаар нэгэдэхи мартеновскэ цехтэ металл нилээд ехээр хайлуулагдадаг болоо. Кислород хэрэглэһэн түрүүшын үдэр энэ цех 652 тонно булад даалгабариһаа үлүүгээр гаргаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: компрессорнэ цехын машинна таһаг соо.

ТАСС-эй фотохронико.

1905—1907 онуудай революцида эдэбхитэйгээр хабаадагшадые СССР-эй орденуудаар шагнаһан тухай

1905—1907 онуудай ородой түрүүшын революциин табин жэлэй ойн гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, революционно хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнь түлөө 1905—1907 онуудай революцида эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан олон хүнүүд СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указай ёһоор шагнагдаа. Тэдэнэй тоодо Бурят-Монголой АССР-һээ Яков Иванович **Русаков**, Иван Федорович **Тронов** гэгшэд **Ленинэй** орденоор шагнагдаба.

М. П. Мусоргскиин дурасхаалда зорюулһан вечер Ехэ театрта болобо

Мартын 28-да советскэ олонниитэ М. П. Мусоргскиин наһа бараһанһаа хойшо 75 жэл гүйсэһэн ойн үдэрые тэмдэглэбэ. ССР Союзай Ехэ театр соо болоһон ёһолол дурасхаалай вечер энэ үдэртэ зорюулагдаа. Эндэ хүгжэмэй ба театральна элитэ ехэ ажал-ябуулагшад, ниитын организацинуудай түлөөлэгшэд сугларһан байна.

Москвада байдаг посольствонууд болон миссинүүдэй толгойлогшод тэрэшэлэн эндэ байлсаба.

СССР-эй арадай артист Р. М. Глиэр вечерые нээгээ. СССР-эй советскэ композиторнуудай Союзай генеральна секретарь Т. Н. Хренников «Ородой агууехэ композитор М. П. Мусоргский» гэһэн элидхэл хэбэ.

Вечерэй түгэсхэлдэ ССР Союзай Ехэ театрын артистнуудай гүйсэдхэлгэтэйгөөр «Борис Годунов», «Хованщина» гэжэ оперонуудһаа сценэнүүд харуулагдаа.

(ТАСС).

Тарилгада хэрэгтэй ашаа түргэнөөр ябуулна

МИНСК, мартын 28. (ТАСС). Белорусска магистралиин түмэрзамшад хүдөө ажахын техникэ, үрэһэ, горючи болон минеральна үтэгжүүлгэ түргэнөөр зөөхын түлөө мүрысэнэ.

Минск—Товарная станцида документнүүд дээрээ «Тарилгын» гэһэн богонихон тэмдэгтэй олон зуун вагонууд үдэр бүри ерэнэ. Үсэгэлдэр гурбан нимэ поезд ерээ. Диспетчер нүхэр Петровский, вагон бүридхэгшэ нүхэр Пронин, вагон холбогшо нүхэр Франкевич гэгшэд энэ поездые түргэн аргаар, юрэнхынхидэ орходоо, гурба дахин түргэнөөр бэлэдхэжэ ябуулаа.

Кукурузын үрэһэ тээһэн 14 вагон мүн лэ түргэн аргаар ябуулагдаба. Нүхэр Шишкогой хүтэлбэрилдэг нэгэдэмэл комсомольско халаанайхид ашаа түргэнөөр бэлэдхэжэ ябуулгые шадамараар эмхидхэнэ. Тэдэнэр үсэгэлдэр ашаа бэлэдхэжэ ябуулха халаанайнгаа даалгабариие 40 процентээр үлүүлэн дүүргээ.

Белорусска түмэр замаар хүдөө ажахын ашаа шэрэлгэ нёдондоной энэ үетэй сасуулхада хоёр дахин шахуу ехэ болоо.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэ марксизм-ленинизмын үзэл сурталда яахадаа харшаб?

Коммунизм тээшэ манай ороной саашадаа дабшаха асари ехэ программые Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XX съезд найруулан зохёогоо. Партиин хүтэлбэрилдэг олониитэ арад зоной социалистическэ байгуулалтада дүүргэдэг шиидхэхы ехэ үүргэ тухай, ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгын хоротой байдаг тухай асуудал тус съезд дээрэ марксистско-ленинскэ ёһоор гүнзэгыгөөр тодорхойлогдоо. Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлтэ марксизм-ленинизмын үзэл сурталда харша юм гэжэ съезд эрид шууд буруушаагаа.

КПСС-эй ЦК-гэй тоосоото элидхэлээр партиин XX съездын абаһан резолюци соо иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Түүхэдэ хүнэй дүүргэдэг үүргэ тухай марксистско-ленинскэ ойлгомжые үргэнөөр тайлбарилһан ябадал коммунистнууд болон бүхы ажалшадай эдэбхиие дээшэлүүлхэ хэрэгтэ шухала удхашанартай байгаа. Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэдэ эсэргүү хүдэлмэри Центральна Комитет тон зүбөөр ябуулаа гэжэ съезд тоолоно. Иимэ шүтэлгэ хадаа партиин ба олониитэ арад зоной үүргые бага болгодог, парти доторхи хамтын хүтэлбэриин үүргые доошолуулдаг, хүдэлмэридэ ехэхэн дутагдал үсөөн бэшэ ушарта тохёолдуулдаг байгаа. Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгын үлэгдэлнүүдтэ эсэргүү тэмсэл һуладхахагүй, Коммунистическэ партиин хүтэлбэри доро ябадаг олониитэ хадаа шэнэ ажабайдал ёһотойл зохёон байгуулагшад мүн болоно гэһэн заабариие бүхы ажал-ябуулгадаа хүтэлбэри болгохыень съезд Центральна Комитедтэ даалгана».

КПСС-эй XX съездын энэ шиидхэбэриие бүхы парти, бүхы советскэ арад нэгэн һаналтайгаар һайшаан угтаа.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэдэ ба тэрэнэй хойшолонгуудта эсэргүү эрид шууд тэмсэл манай парти яахадаа хэнэб? Ушарынь, ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэ ямар удхатайб гэбэл, ганса нэгэн хүнүүдые хэтэрхэй ехээр һайшаан магтадаг, тэдэниие юрэ бусын шэнжэ шанартай, мүн эди шэдитэй хүнүүд шэнги болгоожо, тэдэнэртэ һүгэдэдэг ябадал болоно. Хүн тухай, нэрлэбэл И. В. Сталин тухай марксизм-ленинизмын үзэл сурталда харша, иимэрхүү буруу бодомжонууд манайда бии болоод, олон жэлэй турша соо номноглдожо байгаа.

Манай партиин, хүдэлмэришэн ангиин үмэнэ, уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй үмэнэ И. В. Сталинай ехэ аша габьяатай байһаниинь арсалтагүй. Социалистическэ революциие бэлэдхэн бэелүүлгэдэ, гражданска дайнда, социализм байгуулхын түлөө тэмсэлдэ тэрэнэй дүүргэһэн үүргэ бүгэдэндэ мэдээжэ. И. В. Сталин партиин ЦК-гэй генеральна секретариин шухала түшаал эзэлжэ байха зуураа, партиин болон советскэ гүрэнэй хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшадай тоодо дэбжэн тараһан байна. Илангаяа Ленинэй нүгшэһэнэй һүүлээрхи түрүүшын жэлнүүдтэ ЦК-гэй бусад гэшүүдтэй хамта И. В. Сталин ленинизмын түлөө, мүн ленинскэ һургаалые хазагайруулагшадта, энэ һургаалай дайсадта эсэргүүсэн эдэбхитэйгээр тэмсээ. Сталин эгээн бэрхэ марксистнуудай нэгэниинь байгаа, тэрэнэй зохёолнууд, тэрэнэй логиконь, зоригынь кадрнуудта, партиин хүдэлмэридэ ехэ нүлөө үзүүлдэг байгаа.

Партимнай агууехэ Ленинэй һургаалые хүтэлбэри болгон, Центральна Комитет түрүүтэйгээр ороноо индустриализацилха, хүдөө ажахыгаа коллективизацилха, культурна революци бэелүүлхэ түшаа ехэ хүдэлмэри хээ, бүгэдэндэ мэдээжэ түүхэтэ илалтануудые түйлаа. Ленинизмдэ харша элдэб политическэ хэлбэрэлнүүдтэ — троцкистнуудта, зиновьевецүүдтэ, баруунай оппортунистнуудта, буржуазна националистнуудта эсэргүү, имагта зүб ленинскэ замһаань партиие хадуурүүлхэ гэжэ һэдэһэн али бүхы этэгээдүүдтэ эсэргүү эбсэшэгүй шанга идейнэ тэмсэл хэжэ партимнай эдэ илалтануудые түйлаа. Тэрэ үедэ Сталин парти дотор ехэ хүндэтэй болоһон, партиин зүгһөө талархагдадаг, дэмжэгдэдэг болоһон, арад зондо мэдээжэ болоһон байгаа. Теэд Сталинай хүтэлбэриин практикада ябан ябан үзэгдэжэ эхилһэн шэнжэ шанар хожомоо ганса хүндэ шүтэлтэ болоһон байгаа. Марксизм-ленинизмын гүн ехэ түүхэтэ түйлалтануудай, социализм байгуулгада советскэ арадай ба Коммунистическэ партиин түйлаһан угаа ехэ амжалтануудай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай илалта түгэлдэрөөр дүүрэһэнэй, манай ниитын ба гүрэнэй байгуулалтын саашадаа бэхижэһэнэй, тэрэнэй уласхоорондын нэрэ хүндынь ехэ болоһоной оршон байдалда ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэ бии боложо хүгжөө. Шэнэ общество байгуулхадаа Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр, марксизм-ленинизмын нээһэн түүхэдэхи хуулита ёһонуудай үндэһөөр советскэ арадай түйлаһан асари ехэ эдэ амжалтанууд марксистско-ленинскэ хүсэд зүб тайлбари абангүйгөөр нэгэ хүнэй — Сталинай аша габьяа гэжэ буруугаар харуулагдадаг, Сталинай ямар нэгэн түсгаар һайн шанартай хүтэлбэрилэгшэ гэжэ тоологдодог байһаар тайлбарилагдадаг һэн. Сталин өөрөө даруу зантай бэшэ байһан тулада, тэрэниие хэтэрхэй ехээр һайрхан магтадаг ябадалые хорихоһоо байтагай, харин али болохоор дэмжэдэг, һайшаадаг байгаа. Ганса нэгэн хүнүүдтэ иигэжэ шүтэлгэ байн байн бүри муухай маягтай боложо, ажал хэрэгтэ ехэ хохидол ушаруулаа.

И. В. Сталинай иимэрхүү практика хүтэлбэрилгын ленинскэ гол ёһонуудые эбдэһэн удхатай байһаниинь, марксизм-ленинизмын үзэл сурталда зүришэдэг байһаниинь элитэ.

Марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури табигшад—Маркс, Энгельс, Ленин хадаа ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгын ямар нэгэн үзэгдэлые тон ехээр буруушаадаг, дурагүйтэдэг байһан юм. Өөһэдыень һайрхан магтаха али бүхы һэдэлгэнүүдэй хаанаһаашье гараа һаань, тэдэнэр эрид шангаар хоридог һэн. Һаймһардаг ябадалда би тон ехээр зэбүүрхэдэгби гэжэ Маркс хэлэдэг байгаа.

Зарим политическэ ажал-ябуулагшадай нэрэлхүү, һайрхуу зантые Маркс, Энгельс эрид шангаар шүүмжэлдэг, наада баридаг һэн. Жэшээлхэдэ, тэдэнэр Лассалиин жэжэбуржуазна шэнжэнүүдые, тэрэнэй «өөрыгөө һайрхуугаар магтадаг ябадалые», «яаха аргагүй дээгүүр хүн болооб гэжэ һанагдахаяа» тэрэнэй оролдодог ябадалые Маркс, Энгельс хоротойгоор наадалдаг, «Лассальда билдагуушалан шүтэлгые» лассальянецуудай бии болгохоёо һанадаг байһан ябадалда эсэргүүгээр тэдэнэр эрид шууд тэмсээ һэн.

Немецкэ политическэ ажал-ябуулагша Вильгельм Блосто эльгээһэн бэшэг соогоо Маркс иигэжэ бэшээ һэн: «...Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэхэ али бүхы ябадалда дураа гутадаг дээрэһээ, минии аша габьяае мэдэржэ бэшэһэн, олон ондоо оронуудһаа ерэжэ намайе хашараадаг байһан олон тоото хандалганнуудые Интернационалай байха үедэ хэзээшье тунхагладаггүй һэм, — тэдэнэйнь түлөө хаа яа зэмэлхэһээл бэшэ, харин тэдээндэнь хэзээдэш харюусадагшьетүй байгааб. Коммунистнуудай нюуса обществодо Энгельс бидэ хоёр түрүүн ороходоо, нүлөөтэй хүнүүдэй урда һүзэглэн һүгэдэлгэдэ туһалха бүхы юумэн Устав сооһоо гаргажа хаягдаал һаань орохо гэһэн эрилтэ табяа һэмди. (Лассаль хожомоо эгээл тад һөөргэ юумэ хэһэн байна)». (К. Маркс, Ф. Энгельс, Зохёолнууд: 1-дэхи хэблэл, том XXVI, нюур 487—488).

Түрэһэн үдэрһөөнь хойшо 71 наһа гүйсэһэнтэй дашарамдуулан хүгжэмтэ баяр ёһолол эмхидхэжэ тэмдэглэхэ тухай дурадхахада Энгельс тэрэниие эмхидхэгшэдтэ иигэжэ харюусаа һэн: «Ямар нэгэн ехэ зорилготой байһан ушарнуудһаал бэшэ, харин ганса нэгэн хүнүүдтэ зорюулан олон зоной демонстраци эмхидхэхэ али бүхы ябадалые Марксшье, бишье хододоо буруушаадаг байгаабди; амиды байхадамнай бидэндэ өөһэдтэмнай зорюулан хэгдэхэ тиимэ демонстрацинуудта юунһээшье ехэ дурагүй байдаг һэмди» (К. Маркс, Ф. Энгельс. Зохёолнууд, том XXVIII, нюур 385).

Түрэһэн үдэрһөөнь хойшо табин жэлэй ойтой дашарамдуулан партиин Московско комитедэй эмхидхэһэн суглаан дээрэ В. И. Ленинэй хэлэһэн үгэ мэдээжэ юм. Ойн баярай үгэнүүдые шагналгаһаа намайе сүлөөлыт, «иимэрхүү ойн баярай һайндэрнүүдһээ саашадаа бидэниие юрэдөө сүлөөлыт» гэжэ Владимир Ильич тэрэ үгэ соогоо гүйһан байна. Бүдүүрхүү болоһон ямаршье хүн тэнэг, тутамшаг, энеэдэһэ хүрэмэ байдалда ородог гэжэ хэлэхэ зуураа, угаа ехэ илалтанууд ба амжалтанууд манай партиие «тон аюултай байдалда—нэрлэбэл, ехэрхүү болоһон хүнэй байдалда» яабашье оруулха ёһогүй гэжэ Ленин уридшалан һануулдаг һэн. (В. И. Ленин, Зохёолнууд, том 30. нюур 493). Владимир Ильичын угаа даруу зантай, простой байһаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ. М. Горькийн сормовско хүдэлмэришэнэй хэлэһэн үгые харуулна. В. И. Ленинэй эгээн онсо шухала шанарынь ямар бэ гэжэ Горькиин асуухада тэрэ хүдэлмэришэн: «Простой зан. Үнэн байдал шэнги простой зан» гэжэ харюусаа һэн. Марксын өөрынь хэлээшээр, простой зан хадаа хүнүүдэй һайн шанар мүн, тиимэ шанарые Маркс юунһээшье үлүүгээр сэгнэдэг байгаа.

Хүниие үндэһэ баримтагүйгөөр магтаха, олониитэ зоной үүргэ доошолуулха ябадал буруушааһан үгэнүүд И. В. Сталинай зохёолнууд дотор үгы гэжэ хэлэхын аргагүй. Тэдэ үгэнүүдынь заатагүй юрэнхы, ниитэ хэлэлгэнүүдһээ сааша ошодоггүй байгаа, өөрыень хэтэрхэй ехээр һайрхан магтаха ябадалда бодото дээрээ ямаршье эсэргүүсэлтэ хэгдэдэггүй байгаа. Өөрыень һайрхан магтадаг ябадал тэрэнэй зүгһөө али болохоор һайшаагдадаг, үсөөн бэшэ ушарта өөрыгөө магтаха маягтайгааршье үзэгдэдэг байгаа.

* * *

Бэедээ ехэ эрилтэтэй, өөһэдынгөө аша габьяа тушаа даруу байһан дээрэһээ, Маркс, Энгельс, Ленин ганса нэгэн хүнүүдтэ һүгэдэлгые теоретическэ талаарнь үндэһэлхэ гэжэ һэдэһэн буржуазна идеологуудай али бүхы һэдэлгэнүүдые эсэшэгүйгөөр элишэлдэг байгаа. «Герой ба һүрэг зон» гэдэг идеалистическэ теоринуудта эсэргүүсүүлэн, Маркс, Энгельс, Ленин хадаа түүхые материалистическээр ойлгохо ябадал үндэһэлэн табидаг байгаа. Түүхые материалистическээр ойлголгын ёһоор, имагтал арад зон, олониитэ ажалшад түүхые үнэхөөрөөл бодотоор зохёон байгуулагшад мүн.

Научна коммунизмын үндэһэ һууриие зохёохо зуураа, коммунистическэ общество байгуулагша хүдэлмэришэн ангиин бүхэдэлхэйн-түүхэтэ үүргые элирүүлэн, үндэһэлэн харуулха зуураа, марксизм болбол түүхые ганса нэгэн гайхамшагта хүнүүд зохёодог хэбэртэйгээр баталдаг байһан буруу үзэлнүүдтэ эсэргүү эбсэшэгүй шанга тэмсэл хэдэг һэн.

Арад зон түүхые үнэхөөрөө зохёон байгуулагша мүн, обществын ехээр шэнэдхэн хубилгагдаха тудам, тэндэ бүри олон тоото ниитэ арад зон хабаадалсаха юм гэһэн һургаалые марксизм-ленинизм түүхэ тушаа тэдэ буруу үзэл бодолнуудта эсэргүүсүүлэн табиһан байна. Дэлхэйн түүхын саашанхи бүхы ябасада асари ехэ нүлөө үзүүлһэн Агуухэ Октябрьска социалистическэ революциие манай ороной хүдэлмэришэн анги тон үгытэй таряашадтай холбоо барисаатайгаар ябажа, дунда шадалтай таряашадта дэмжэглэн, Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр хэһэн байна. Энэ революциие арад зоной олонхинь хээ, тиимэһээ энэ хадаа арад зоной революци мүн. Агуухэ Хитадай революци, арадай демократиин бүхы оронуудта болоһон социалистическэ революционно хубилалтанууд мүн лэ тиимэ арадай революцинууд гээшэ.

Түүхые материалистическээр ойлгохо тухай Маркс, Энгельсын һургаалые саашань хүгжөөхэ зуураа, В. И. Ленин болбол «юушье хэжэ шадаха геройнууд» ба түлюур, онсо шанаргүй, эдэбхигүй, «һүрэг зон» тухай марксизмда харша народнигуудай, хожомынь эсернүүдэй үзэл бодолнуудта эсэргүүсэн бүхы наһан соогоо эбсэшэгүй шанга тэмсэл хэдэг байгаа.

«Бодото байдалые, аажам хүгжэлтын бодото ябасые научна талаар бүрин зүбөөр шэнжэлхэтэеэ хамта олониитэ зоной, — мүн тэрэшэлэн али нэгэн ангинуудтай байгуулагдаха холбоо барисаае оложо ба байгуулжа шадаха түс түс хүнүүдэй, бүлэгүүдэй, организацинуудай, партинуудай революционно эршэ зориг, революционно зохёохы хүсэ, революционно үүсхэл эрид шууд мэдэрдэг гайхамшаг шэнжэ шанараараа марксизм бусад бүхы социалистическэ теоринуудһаа илгардаг»,—гэжэ Ленин бэшэнэ. (Зохёолнууд, том 13, нюур 21—22).

Түүхэдэ ганса нэгэ хүнэй дүүргэдэг үүргые ба олониитэ зоной дүүргэдэг үүргые зүбөөр ойлгуулхын тула гайхамшаг марксистнуудай нэгэн —Г. В. Плеханов ехэ юумэ хээ. Тэрэнэй һанадаг байһан ёһоор, түүхэ хадаа үгэ дууламгай гэтээрээгүй олониитэ зондо юушье дура зоргоороо ойлгуулжа үгэдэг ганса нэгэн гайхамшагта хүнүүдэй хэрэг мүн гэжэ тоолохо гээшэ буруу байха һэн; түүхые арад зон хэдэг юм гэжэ тэрэ хэлэдэг байгаа.

Түүхэдэ гайхамшагта хүнүүдэй дүүргэдэг үүргые, революционно-сүлөөрэлгын хүдэлөөе хүтэлбэрилгэдэ, шэнэ общество байгуулгада ажалшадай вождьнорой дүүргэдэг үүргые марксизм арсадаггүй. Олониитые эмхидхэгшэ революционно вождьнорой үүргые В. И. Ленин тон ехээр онсолон тэмдэглээ һэн. Түүхые материалистическээр ойлгохо тухай марксизм-ленинизмын классигуудай заабари, шэнэ обществые олониитэ ажалшад, арад зон байгуулдаг юм гэжэ мэдэрэлгэ хадаа арадай өөрынь бии болгон, дэбжүүлдэг вождьнорой, эмхидхэлшэдэй, үүсхэлшэдэй, геройнуудай үүргые зүбөөр ойлгохо ба сэгнэхэ арга олгодог. Ниитын аша туһада алба хэхэ эгээн ехэ аргатай болгодог бэлиг шадабариингаа ашаар гайхамшагта хүнүүд событинуудые бусадһаа гүнзэгыгөөр ойлгодог, холо харадаг эмхидхэлшэд, олониитые хүтэлбэрилэгшэд боложо общество дотор ехэ үүргэ дүүргэжэ шадаха байна.

Партиин эмхидхэхы үүргэдэ ба нэрэ хүндэдэ эсэргүү тэмсэһэн жэжэбуржуазна, анархистска үзэлтэй интеллигентнүүдые - радикалнуудые элишэлхэ зуураа, Ленин иигэжэ хэлээ һэн:

«Бүрин сүлөөрхын түлөө бэрхэтэй, үсэд шанга тэмсэл бүхы дэлхэй дээрэ хэжэ байгаа хүдэлмэришэн ангида хүндэтэй хүнүүд хэрэгтэй,— зүтөөр имагтал ямар удхатайгаар бэ гэхэдэ, дарлалта, мүлжэлгэдэ эсэргүү хуушанай тэмсэлшэдэй, олон стачкануудые хэһэн, хэдэ хэдэн революцида хабаадалсаһан, революционно заншалтай, политическэ ехэ эрдэм һургаалтай болоһон тэмсэлшэдэй дүй дүршэл залуу хүдэлмэришэдтэ хэрэгтэй байһаниинь элитэ. Пролетариадай бүхэдэлхэйн тэмсэлэй нэрэ хүндэнь орон бүхэнэй пролетаринарта хэрэгтэй... Орон бүхэнэй ушар ёһо мэдэдэг түрүү хүдэлмэришэдэй хамтаараа тэмсэл хэдэг ябадал иимэ бүхы асуудалнуудай талаар эрхим жэшээ хододоо боложо байха». (Зохёолнууд, том 11, нюур 374—375).

Шэнэ обществын түлөө тэмсэлдэнь советскэ арадай вождь ба эмхидхэлшэнь хүдэлмэришэн ангиин, ажалша таряашадай ба интеллигенциин түрүү хубиһаа бүридэдэг Коммунистическэ парти болоно. Тиихэдэ партиие, хамтаараа хүтэлбэрилэгшэнь, тэрэнэй гол ёһонуудые сахин тайлбарилагшань Центральна Комитет мүн. Центральна Комитет партиин дүй дүршэлые бүхы талаарнь согсолон нэгэдхэдэг, партиин эрхим хүсэнүүдэй дундаһаа һунгагдадаг.

Коммунистическэ парти, советскэ арад гүрэнэй байгуулалтын, экономико болон культурын бүхы һалбаринуудта хэдэг өөрынгөө шэн зоригто ажалай, өөрынгөө зохёон байгуулха ажал-ябуулгын агууехэ үрэ дүнгүүдээр омгорхохо эрхэтэй байна. Советскэ Союзай, манай ниитын ба гүрэнэй байгуулалтын, дотоодын болон гадаадын байдал мүнөө үедэ хэзээ хэзээнэйхиһээ хэлбэришэгүй бата байна.

Советскэ байгуулалтын хүсэниинь, социалистическэ системын угаа ехэ булюу һайн зүйлнүүдынь зургаадахи табанжэлдэ арадайнгаа ажахы хүгжөөхэ шэнэ зорилгонуудые урдаа табяад, тэдэ зорилгонуудаа бэелүүлжэ эхилхэ арга боломжо партида, гүрэндэ, арад зондо олгоо. Эдэ зорилгонууд асари ехэ байһаараа бүхы дэлхэйн зониие гайхуулаа.

Хүдэлмэришэн ангиин ба таряашадай холбоо барисаан, СССР-эй арадуудай ахадүүгэй хани барисаан, социалистическэ Эхэ орондоо арад зоноймнай залиршагүй ехээр дурладаг ябадал, бүхы советскэ обществын эбдэршэгүй бата морально-политическэ нэгэдэл хадаа советскэ байгуулалтын, тэрэнэй хүсэ шадалай ба һалбаран бадаралгын бата бэхи үндэһэ һуури мүн. Ороноо ленинскэ замаар этигэл найдамтайгаар хүтэлжэ байгаа алдарта манай Коммунистическэ партиин сэсэн мэргэн хүтэлбэринь өөрынгөө агууехэ уг зорилго тээшэ—коммунизм тээшэ хэлбэришэгүйгөөр дабшажа ябаа советскэ обществын хүсэ шадалай, бата байлгын эшэ үндэһэниинь мүн байгаа, байнашье, байхашье.

* * *

Советскэ гүрэниие, бүхы социалистическэ байгуулалтые хүтэлбэрилгэдэ партиин дүүргэдэг үүргые Коммунистическэ партиин ба Советскэ гүрэнэй үндэһэ һуури табигша, вождь В. И. Ленин онсо ехэ удхашанартай гэжэ ходоо тоолодог байгаа. Орон дотороо хүтэлбэрилхы парти бологшо Коммунистическэ партиин угаа ехэ харюусалгатай байһые зааха зуураа, Ленин ехэ дүй дүршэлые үндэһэ болгон партиин зохёоһон партийна ажабайдалай гуримуудые, хүтэлбэрилгын гол ёһонуудые өөрөө наринаар сахидаг, тэдэниие сахихыень бүхы коммунистнуудһаа эридэг байгаа. Тэрэ гол ёһонуудай эгээн шухалань **хамтаараа хүтэлбэрилгэ** болоно. Хамтаараа хүтэлбэрилгэ хадаа демократическа централизмын үндэһэ һуури дээрэ байгуулагдаһан партиин гол шэнжэһээ үндэһэлнэ. Демократическа централизм партиин гэшүүдэй өөһэрынь эдэбхи, үүсхэлые булад хатуу журам сахиха ябадалтай таараалдуулдаг. Революци болобол «эмхидхэлэй хамтын бэлиг шадабариие бии болгохо, тиигээгүй һаа, олон миллион пролетаринарай арми илалтадаа хүрэжэ шадахагүй юм» гэжэ Ленин хэлэдэг һэн. (Зохёолнууд, том 29, нюур 75).

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэ, энээнэй нүлөөн доро И. В. Сталинай ажабайдалай, ажал-ябуулгын һүүлэй үеын хүтэлбэрилгын практика ехэ хохидол ушаруулаа. Партийна ажабайдалай гуримуудые, партийна хүтэлбэри хамтаараа бэелүүлгын гол ёһые Сталинай хэрэгсээдэггүй байһан, асуудалнуудые үсөөн бэшэ ушарта тэрэнэй гансаараа шиидхэдэг байһан ушар партийна гол ёһонуудые, партийна демократиие хазагайруулһан, революционно хуулиие эбдэһэн, үндэһэ баримтагүйгөөр хэһээлтэнүүдэй хэгдэһэн ябадалда хүргөө.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэдэг болоһоной, тэрээнтэй холбоотойгоор партийна ажабайдалай гуримуудые эбдэдэг болоһоной эсэстэл Берия мэтын империализмын тиимэ бузар агент ба тэрээнтэй нүхэсэгшэд партиимнай болон гүрэнэймнай хүтэлбэрилхы тушаалнуудта шурган ороһон байна. Бериин зэбүүрхэмэ муухай, урбагша бандые Центральна Комитедэй элишэлэн, үй бута сохиһон ябадал социалистическэ хуули эбдэлтые усадхаха, партийна ажабайдалай ленинскэ гуримуудые, социалистическэ хуулиин гуримууд ба гол ёһонуудые бүрин хүсэндэнь оруулха арга олгоо.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэдэ эсэргүүгээр КПСС-эй Центральна Комитедэй, партиин XX съездын хэһэн эрид шууд тэмсэл, энэ шүтэлгын хоротой байһые удаа дараалан, үргэнөөр тайлбарилга теоретическэ ба практическа угаа ехэ удхашанартай байна.

Партийна съезднүүд болон конференцинүүдые, Центральна Комитедэй пленумүүдые саг соонь үнгэргэхэ, партиин бусад дээдэ органуудай болон тэрэнэй нютагай органиЗацинуудай саг үргэлжэ хүдэлмэрилхэ, хамтын шиидхэбэринүүдые үргэнөөр зүбшэн хэлсэжэ гаргаха ябадал агууехэ гүрэнэй, арад зоной хуби заяагай түлөө, манай орон дотор коммунизм байгуулгын түлөө харюусалгатай партиимнай хубилашагүй дүрим болоно.

«Олониитэ зон харюусалгатай хүтэлбэрилэгшэдые өөһэдтөө шэлэжэ олохо эрхэтэй байха ёһотой, — гэжэ Ленин һургадаг һэн. — Олониитэ зон тэдэ хүтэлбэрилэгшэдые һэлгэхэ эрхэтэй байха ёһотой, олониитэ зон тэдэ хүтэлбэрилэгшэдэй ажал-ябуулгын эгээн батаханшье алхам бүхэниие мэдэхэ ба шалгаха эрхэтэй байха ёһотой. Олониитэ зон олониитын хүдэлмэришэ гэшүүдые толгой тоолон бултыень зонхилхы үүргэ дүүргэхээр дэбжүүлхэ эрхэтэй байха ёһотой. Зүгөөр энэ хадаа хамтаараа хэдэг ажал тодорхой хүтэлбэригүйгөөр, хүтэлбэрилэгшын харюусалта зүбөөр тогтоолгогүйгөөр, хүтэлбэрилэгшын хүсэл зоригой нэгэдэл бии болгодог тон нарин гуримгүйгөөр үлэхэ ёһотой гэһэн удхатай огто бэшэ юм.» (Зохёолнууд, том 27, нюур 186).

Хүтэлбэрилэгшэдэй, олониитые эмхидхэгшэдэй үүргэ буруушаадаг жэжэбуржуазна, анархистска үзэл бодолнууд хадаа марксизм-ленинизмдэ харша юм гэжэ ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэтэй тэмсэхэдээ һанаха хэрэгтэй. Хамтаараа хүтэлбэрилгын, социалистическэ демократизмые үргэнөөр хүгжөөлгын гол ёһон болбол даалгагдаһан хэрэгэй түлөө түс түс хүтэлбэрилэгшын дүүргэхэ үүргые ба харюусалгые огто арсадаггүй гэжэ социалистическэ байгуулалтын тон баян дүй дүршэл һургана. Үйлэдбэриин предприятинуудай дээрэхи хүтэлбэрилгэдэ, сэрэгэй хэрэгтэ единоначалиин ёһо гуримые Коммунистическэ партиин хамгаалдаг ба хамгаалжашье байһаниинь мүн тэрэшэлэн мэдээжэ.

КПСС-эй Центральна Комитет партийна ажабайдалай ленинскэ гуримуудые сахидаг болохо, дээрэһээ доро хүрэтэр хамтаараа хүтэлбэрилгын ёһо гуримые партиин бүхы һалбаринуудта сахидаг болохо тушаа, дутагдалнуудаа шүүмжэлгэ ба өөрыгөө шүүмжэлгэ дэлгэрүүлхэ тушаа, тон шухала асуудалнуудые хамтаараа зүбшэн хэлсэжэ шиидхэхэ тушаа эрид хэмжээнүүдые абаа.

Хамтаараа хүтэлбэрилгын ленинскэ гол ёһонуудые сахидаг болоһон ябадал, ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэдэ эсэргүү тэмсэл хадаа үргэн ажалшадай эдэбхиие, зохёон байгуулха үүсхэлые үзэгдөөгүй ехэ болгоо гэжэ ажабайдал харуулна. Энэ хадаа манай ажахын болон культурна бүхы байгуулалтада һайн нүлөө үзүүлнэ.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэ хадаа партийна болон ажахын хүдэлмэриие хүтэлбэрилхэ буруу арга — миин хооһоор захиралгын дэлгэрхэдэ туһалдаг, дороһоо гараһан үүсхэлдэ дурагүйгөөр хандаха ябадал үүдхэдэг байгаа. Жэшээлхэдэ, хүдөө ажахые хүтэлбэрилгэдэ ехэ алдуунууд гараһан байна. Тэдэ алдуунуудһаа боложо хүдөө ажахын хэдэ хэдэн шухала һалбаринууд задагай муу байдалда ороо һэн. Хэнэйшье мэдэһээр, Центральна Комитет тэдэ алдуунуудые элирүүлээд, хүдөө ажахыгаа эрид хүгжөөхэ хэмжээнүүдые абаа. Энэнь һайн аша үрэеэ үгэжэ байна.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэдэг байһанай эсэстэ дутагдалнуудые далдалха, бодото байдалые гоёожо буруугаар харуулха, нюдэ далдалдаг ябадал гаргаха мэтын тиимэ бузар муухай үзэгдэлнүүд дэлгэржэ байгаа. Билдагуушад, хооһон номнолшод, шпаргалкаар хэлэжэ һураһан хүнүүд, һаймһардаг, дээгүүр туша… танда һүгэдэдэг байхаар … мүүжүүлэгдэһэн хүнүүд мана… үшөөл үсөөн бэшэ бии. Га… нэгэн хүнүүдтэ һүгэдэлгын … хорото эдэ үлэгдэлнүүдые үндэһөөр һалган үгы хэхэ гээшэ хойшол… лагдашагүй зорилгомнай болоно.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэ… идеологическа хүдэлмэриин тал… ехэ хохидол ушаруулаа. Ганса нэ… хүнүүдтэ шүтэлгын нүлөөн доро … лософиин, политическэ экономи… түүхын болон общественнэ бусад … уканuудай талаар бэшэгдэһэн хүд… мэринүүдые абаад үзэбэл, тэдэ… олониинь И. В. Сталинай зохё… нуудһаа суглуулһан олон тоото ц… танууд, тэрэниие ехээр магталга б… ха юм. И. В. Сталинай өөрынь … баадалсажа редактировалалсаһ… тэрэнэй «Хуряангы биографи» га… нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгын эли т… үзэгдэлнүүдэй нэгэн болоно. «Бү… союзна Коммунистическэ (большев… гүүдэй) партиин түүхын Хуряан… курс» гэһэн номшье мүн тэрэшэ… ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгын … лөөр нэбтэрэнхэй. Хооһоор сэж… дэлгэ, хубхай номнолго хадаа га… нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгын ехээр д… гэрһэнэй хойшолонгынь м… Тиимэ шүтэлгын ехээр дэлгэр… байхада теориие хүгжөөжэ, ур… шань дабшуулжа, ямар нэгэн о… өөрэ, шэнэ юумэ хэлэжэ имаг… ганса хүн — Сталин шадаха юм, … рин бусад бүхы хүнүүд тэрэнэй … лэһэн бодолые олоной дунда дэл… рүүлхэ, тэрэнэй үгэһэн найруул… нуудые аялдан дабтаха ёһотой г… тоологдодог байгаа. Эдэ бүгэдэ … даа марксистско-ленинскэ теори… хүгжэлтые һаатуулдаг һэн. Тиі… байдалда теориие урагшань … шуулдаг партиин хамтаараа бо… гын үүргэ тоогдодоггүй, парт… агууехэ түүхэтэ дүй дүршэлэй, … тиин сэсэн ухаанай бодото бэ… мүн бологшо партийна шиидхэбэ… нүүд хойшо татагдажа, гүнзэгы… шудалагдадаггүй һэн.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэ … тэрэшэлэн искусство ба литера… рын хэдэ хэдэн зохёолнуудта түс… та мүр сараа үлөөгөө. Манай түү… ба илангаяа сэрэгэй олохон кино… тинанууд, литературын болон ур… зурагай зохёолнууд гол түлэб Ста… ниие өөрыень ехээр һайрхан маг… ябадалда зорюулагданхай. Жэш… хэдэ, сэрэгэй кинокартинанууд, л… ратурын болон искусствын зох… нууд дотор Эсэгэ ороноо хамгаал… Агууехэ дайнда Коммунистич… партиин, Советскэ правительс… дүүргэһэн үүргэ бүри мүнөө хү… зүбөөр харуулагдаагүй байна. М… Эхэ ороние хамгаалһанай ту… мүн фашистска богоолшолгын а… тохёолдоод байхадань бүхы хүн… рэлтэниие абарһанай түлөө Ком… нистическэ парти, Советскэ пр… тельство, манай арми ба арад … бүхэдэлхэйн-түүхэтэ үүргэтэй ю…

* * *

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэл… ямар нэгэн маягтайгаар дахин … болохо али бүхы арга боломжые … хэхын тулада тиимэ шүтэлгын ү… дэлнүүдые теоретическэ болон пр… тическа ажал-ябуулгаһаа усад… зайсуулха гээшэ партиин, тэр… бүхы организацинуудай нэгэн ш… ла зорилго болоно.

Ганса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгын … хидоһо үлэгдэлнүүдые манай … байдалһаа зайсуулха зуураа, … гууламжын хүдэлмэри үргэнөөр … гэрүүлхэ шухала. Энэ ехэ ба … хүдэлмэри хэхэдээ хэтэрүүлхэ, … ха ябадал гаргажа болохогүй. За… гаанай зарим тэды хэмжээнүү… абахадал, ганса нэгэн хүн… шүтэлгэ хэтэдээ үгы болохо … ойлгохо болоо һаа буруу байна. … тэрэшэлэн теоретическэ ехэ асуу… нуудые шиидхэхэдээ яаража бол… гүй. Идеологическа асуудалнуу… тиимээр хандаа һаа, имагтал … хүргэгдэжэ болохо байна. Ганса … гэн хүнүүдтэ шүтэлгын үлэгдэл… дые зайсуулхын тулада пропа… дые, агитациие, манай бүхы идео… гическа, теоретическэ хүдэлмэр… бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, һай… руулха хэрэгтэй.

Ленинскэ Центральна Комите… хүтэлбэрилдэг Коммунистич… партиин зоригжуулхы ба залан … ридахы агууехэ ажал-ябуулга, со… скэ арадай шэн зоригто ажал ма… бүхы амжалтануудай ба илалта… дай шалтагааниинь, эшэ үнд… ниинь болоно. Бидэнэй түйл… түүхэтэ бүхы илалтанууд ганса … хүнүүдтэ шүтэлгын ехээр дэлгэ… байха үедэ һанагдадагтал адл… имагта гансал хүнэй хүтэлбэри… аша үрэ мүн гэжэ бодохо болоо… мухар һүзэгтэй адлирхуу тэнэг … болохо байна. Тэдэ бүхы ила… нууд арад зоной, партиин угаа … үргэн далайсата ажал-ябуулгын … дүн, марксизм-ленинизмын агу… үзэл сурталай илан мандаһанай … тодо гэршэ мүн.

Марксизм-ленинизмын һургаал… хүмүүжүүлэгдэһэн, хүдэлмэриин … бин жэлэй дүй дүршэлтэй, револ…

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюур…)

...анса нэгэн хүнүүдтэ шүтэлгэ марксизм-ленинизмын үзэл сурталда яахадаа харшаб?

(Үргэлжэл)

...мсэлэй гал дүлэн соогуур ябатуужаһан Советскэ Союзай ...нистическэ парти зохёон бай... барагдашагүй ехэ хүсэтэй И. В. Сталиниие аша габьяагайнь ...хүндэлжэ, революциин хэрэг...ализм байгуулгын хэрэгтэ, ...оруулһан ехэ туһа нэмэриие ...сэгнэхэ зуураа, партимнай, ...а болон гүрэнэй хүдэлмэриин ...э гол ёһонуудые ба гуримуу...эд һайнаар сахидаг болохын, ...э коммунизм байгуулха ту...най бүхы агууехэ зохёохы ...буулгаяа эрхилхэ эрхим һайн ...оломжо бии болгохын тулада ...а хэтэрхэй ехээр шүтэдэг ...ябадалые болюулха тухай ...эрид шууд табяа.

...ксизм-ленинизмын үзэл сур...харша, ганса нэгэн хүнүүдтэ ...тухай гол шухала асуудалые ...партиин тон сэхээр, эрид шууд ...баримта юу харуулнаб гэ...ртиимнай моральна ба полити...агууехэ хүсэн тухай, тэрэнэй ...э гол ёһонуудай эбдэршэгүй ...айһан тухай, арад зонтоёо тэ...нягта холбоотой байһан тухай ...э. Манай партиин политика ...уб, хэлбэришэгүй, энэ по...советскэ арадай агууехэ илал...ай эшэ үндэһэниинь мүн байгаа, энэ политика ажалшадай үндэһэн шухала эрилтэнүүдтэй таараладаг, энэ политика коммунизм тээшэ имагта гансал зүб зам заадаг, энэ политика уласхоорондын коммунистическэ ба хүдэлмэришэнэй бүхы хүдэлөөндэ зориг бадаруулма жэшээ болодог гэжэ Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин түүхэтэ бүхы дүй дүршэл этигэмэ тодоор харуулна.

Коммунистическэ партиин XX съезд партиин эбдэршэгүй бата нэгэдэлые, ленинскэ Центральна Комитедээ тойрон партиин нягтаар жагсаһые, бүхы советскэ арадай зүрһөө партиин политикын нэгэн һаналтайгаар дэмжэгдэдэгые шэнэ хүсэтэйгөөр харуулаа.

КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүдые үргэнөөр тайлбарилан ойлгуулха, бодото дээрэнь бэелүүлхэ, съездын хараалһан коммунистическэ байгуулалтын асари ехэ программые бэелүүлхэ гээшэ мүнөө партиин, тэрэнэй бүхы организацинуудай гол шухала зорилго болоно.

XX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр зэбсэглэгдэһэн Коммунистическэ парти манай арадые коммунизм байгуулгын шэнэ илалтануудтээшэ этигэл найдамтайгаар хүтэлнэ.

(Мартын 28-най «Правда»).

Уншаһан лекциинь хүсэд ойлгоогүйбди

...й Закаменай аймагай ажал...ухы советскэ арадтайгаа хам...тиин XX съездын материал...й тон ехэ һонирхолтойгоор та...ка байна. Энэ түүхэтэ доку...үүд бүри һайнаар ажаллажа, ...нгаа табиһан зорилгонуудые ...й, болзорһоонь урид дүүргэхэ ...элгэ ажалшадта түрүүлнэ.

...дын материалнуудые уншаха...рим асуудалнуудые хүсэд ойл...үй ушар үзэгдэнэ. Тиимэһээ ...доогүй асуудалнуудаа элид...екци шагнажа, элидхэлшэһээ ...а ойлгожо абаха хүсэл бии ...г.

...эр һонирхолтой асуудалнуу...екци, элидхэлнүүд үсөөн бо...Лекци олон ушарта ород хэлэн ...уншагдаад, хүсэд юумэ ойлгон...аха сагууд болодог. Бурядуу...онхинь байһан газарта бурят ...й ородоор лекци уншаад ...адань гэмшэлтэй байдаг.

...аг аймагай промкомбинадай ...эришэд зургаадахи табанжэ...эб тушаа Директивэнүүд ту...онирхолтой лекци шагнаһан ...Тэндэ сугларгашадай оло...бурядууд байгаа. Зүгөөр эндэ ...лекци шагнажа һуугшадай ...ород хэлэ мэдэхэгүй хүнүүд ...айгаа. Лекци хэхээ ерэһэн ...Стальдармаев ород хэлэн дээ...һээр хэлээд ябашоо.

...инадай эрхим дархан комму...Цыренжап Порхоев ород хэлэ ...уса мэдэдэг. Тэрэ элидхэлшын ...юумэ ойлгоогүй.

Нүхэр Порхоев лекци бурядаар хэлээ һаа һайн байгаа гэжэ дурадхаһаншье байгаа. Ганса Цыренжап Порхоев бэшэ, үшөө иимэ улад тэндэ олон байгаа. Лекци уншагша Стальдармаев шагнагшадай энэ гуйлтыень анхаралдаа абаагүй. Директивэнүүд тухай хэлэгдэһэн энэ лекциие шагнагшадай олониинь хүсэд ойлгонгүй үлэшоо.

«Иимэ һонин лекциингээ хахад хуһадыеншье бурят хэлэн дээрэ үнгэргэхээ яанаб» гэжэ сугларгашадай дундаһаа үгэ хүүр гараһан байна. Лекци уншагша түрэлхи хэлэндээ муу байгаа юм гү, али ород хэлэ мэдэхэ байһанаа манда харуулха, һайрхаха гэжэ оролдоо юм гү — бү мэдэе. Дахин лекци уншахаяа ерэбэл бурят хэлэн дээрэ хэлэжэ үгэхыетнай гуйнабди гэжэ лекциин һүүлээр нүхэр Стальдармаевта хэлэһэн байна. Энэ гуйлтадань нүхэр Стальдармаев: тиихэдээ бурят хэлээ шудалха болоно гээшэ гүб, гэжэ ехэ енгүүтэйгээр дээрэлхүү зан гаргажа харюусаһан байна. Уншаһан лекцэ олондо ойлгуулаагүй байһан аад, үшөө енгүүрхэжэ байхань эшхэбтэр бэшэ аал, нүхэр Стальдармаев?

Манай һанахада нүхэр Стальдармаев өөрынгөө үүргые хүсэд ойлгоногүй гээшэ ха. Марксизм-ленинизмын үзэл сурталые, КПСС-эй XX съездын материалнуудые бидэнэр түрэлхи хэлэн дээрэ шагнажа, ойлгохые хүсэнэбди. КПСС-эй айком энээниие манай хараадаа абаха зэргэтэй.

Н. Тогочеев.

ХАБАРТАА ХОНИДЫЕ БҮРИ ҺАЙНААР ХАРУУҺАЛХА ХЭРЭГТЭЙ

◆Тарган табан үдэрэй. ◆Хонидоо хагданда һайнаар адуулха. ◆Хурьгадаа кошарно-базова аргаар түлжүүлхэ

☆

Сэлэнгын аймагай Маленковой нэрэмжэтэ колхозой хонишон Нима Аюшеевэй даадаг отарада үбэлэй түрүүшын хурьган 1955 оной декабриин 5-да абтаа һэн. Тэрэ гэһээр абтаһан бүхы хурьгад гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хонишон Н. Аюшеев түрүүшынгээ хурьга бариад байна.

А. Истоминой фото.

Түрүүшын һайшаалта дүнгүүд

Маленковой нэрэмжэтэ колхоз Сэлэнгын аймаг соо олон хонитой колхозуудай нэгэн гэжэ тоологдодог. Энэ колхоздо хониной-товарна 3 фермэ бии. Мүнөө жэлдэ колхоз хонидойнгоо отаранууды дүй дүршэлтэй хонишодто даалгаһан байна. Тиигэжэ мүнөө хонидой үбэлжэлгэ, шэнэ түл абалга эмхитэйгээр үнгэргэгдэжэ байна. Колхозой хонидой отаранuудта мүнөө 2 мянга гаран хурьгад абтаад, һайнаар түлжүүлэгдэжэ байнхай. Абтаһан бүхы хурьгад кошарно-базова аргаар түлжүүлэгдэнэ. Нима Аюшеевэй даажа байдаг отарынхид 500 гаран хурьгадые абаад, гарзагүйгөөр түлжүүлжэ байдаг. Мүн тэрэшэлэн колхозой эрхим хонишон Григорий Поповой отарынхид 500-гаад хурьгадые абанхай.

Хонидоо һайнаар үбэлжүүлхын, шэнэ абтаһан хурьгадые һайнаар түлжүүлхын түлөө үбһэ болон бусад тэжээлнүүд нормын ёһоор, гамтайгаар гаргашалагдана. Юуб гэхэдэ, ингээд хохи хабар дүтэлжэ үбһэ тэжээлээр дуташабал нилээд ехэ бэрхэшээлнүүд үзэгдэхэ байна бшуу. Үбһэнһөө гадна хонидто концентрированнэ тэжээл эдюулэлсэгдэжэ байдаг. Эхэ хонин сүүдхэдээ дунда зэргээр 200 грамм концентрированнэ тэжээл эдинэ. Томохон болоһон хурьгадта нэгэ нэгэндэнь дунда зэргээр үдэр бүри 100 грамм гурил бусад тэжээлнүүдтэй холигдожо үгтэдэг.

Иигэжэ Маленковой нэрэмжэтэ колхозой хонишод энэ жэлдэ абаһан хурьгадаа бултыень түлжүүлхын, бүхы хонидоо һайнаар ондо оруулхын түлөө оролдосотойгоор ажаллажа байна.

Т. Халтанов.

☆ ☆ ☆

Үбэлжэлгэ муугаар үнгэргэгдэжэ байна

Мүнөө малай үбэлжэлгын эгээл харюусалгатай үе ябажа байна. Юуб гэхэдэ, олохон нютагта үбһэ тэжээл дууһажа байна, үбэлжэлгын үедэ малай хүсэ шадал нилээд һулараа. Үбһэ тэжээл муутай байһан ба малай харууһа, эдеэлүүлгые муугаар эмхидхэжэ байһанай гэмээр һүүлэй үедэ Кударын аймагай колхозуудта мал ехээр туража, олоороо гарзалжа байна. Ворошиловай, Хрущевой нэрэмжэтэ колхозуудта һүүлэй 6—7 хоног соо 100—130-аад хурьган үхөө. Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоздо илангаяа бэрхэтэй байдал тохёолдонхой. Эндэ һүүлэй үедэ мал ехээр туража, эбэртэ бодо мал, илангаяа хашараг, бяруунууд үргүүлжэ байна. Эндэ мал яахадаа ехээр туранаб гэхэдэ, муугаар эдеэлүүлэгдэнэ, муугаар харууһалагдана.

Энэ колхозойхид малаа гарзагүйгөөр ногоон дээрэ гаргахын түлөө шангаар тэмсэнэгүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, мүнөө хаа хаанагүй хагдан гаража, малые һайнаар адуулан, яһала садхаажа байха арга боломжо бии болоо. Теэд энэ колхоздо малай адуулга мүртэйгөөр эмхидхэгдэнэгүй, үбһэ тэжээл һайнаар буйлуулагдажа, хоол болохоор амтаруулагдажа, малда үгтэнэгүй.

Мүн тэрэшэлэн үбһэ тэжээл дутамагтай байжа, муугаар эдеэлүүлэгдэһэнэй, муугаар харууһалагдаһанай гэмээр Хрущевой нэрэмжэтэ колхоздо малай үбэлжэлгэ муугаар үнгэржэ байна. Эндэ мүн лэ мал олоороо гарзалжа, ехээр туража байнхай. Үбэлжэлгын эхилһэнһээ хойшо эндэ 100 гаран хонин гарзалаа. Колхозой центртэхи отарын хонидой хашаан соо нэгэл тэргэ үбһэн байна. Үбһэ тэжээлээр ехэ дутамагшье һаа, энэ отарынхид хонидоо һайнаар адуулнагүй. Тиигэжэ хооһо нойтоор байлгагдаһан хонидойнь хүсэ шадал ехээр һулараа. Һаяшаг эндэхи 240 хонин хашаа соогоо гурбан үдэр соо хооһоор тооной хаалгатай байба. Юундэ хонидоо адуулангүй хооһоор хаагаад байнабта гэжэ фермые даагша нүхэр Гылыпкыловһээ асуухада: «хони адуулха хүмнай үбдөөд, ондоо хүн олдоногүй» гэжэ харюусана.

Энэ колхозой сабшалан болон бэлшээриин газарнууд дээрэ, мүн полинууд дээрэнь саһан хайлажа, яһала һайн шулбы хагдан гараа. Илангаяа һүүлэй үедэ үдэр бүри шанга наратай байжа, һайн хагдатай бэлшээринүүдэй саһан хайлажа байна. Тиимэһээ мүнөө зорилго юуб гэхэдэ, үбһэ тэжээлээр дутамагшье һаа, адуу малаа, хони ямаануудаа адуулганда гаргажа, үдэр дүүрэн һайнаар бэлшээхэ хэрэгтэй. Хагданда һайнаар ябажа эдеэлһэн мал мүнөө яахаяашье болёо. Гансал энээхэн хохи хабарай үедэ бүхы оролдосоо, хүсэ шадалаа гаргажа, малаа үхүүлэн гарзалуулангүйгөөр ондо оруулха хэрэгтэй.

Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Дутаров малай адуулгые һайнаар эмхидхэжэ, нэгэшье толгойн гарзагүйгөөр ондо оруулхын түлөө ёһотойгоор оролдоногүй, нийтын малай түлөө хүсэдөөр һанаагаа зобоногүй гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Аймагай зарим колхозууд үбһэ тэжээлтэй байһан аад, харууһа, эдеэлүүлгыень муугаар эмхидхэжэ, малаа үхүүлнэ, тураана. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо март һарын хоёрдохи хахад соо 100 гаран хурьгад үхэһэн байна. Тус колхоздо үбһэ тэжээл яһала бии. Энэ ушар юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, хурьгад, харууһа, эдеэлүүлгэ муутай байшоо. Шалгалтаар тодоруулагдаһанай ёһоор, тэдэ хурьгад хооһоор байжа үхэһэн байна. Үбһэ тэжээлтэй байһан аад, хурьгадаа муугаар харууһалжа, муугаар эдеэлүүлжэ байһанай гэмээр шэнэ абаһан түлнүүдээ үхүүлжэ байһанаа колхозой зоотехник нүхэр Литвинцевашье мэдэрнэ.

Олохон колхозуудта малшадай дунда политическэ хүдэлмэри муугаар ябуулагдана, мүнөө энээхэн үедэ малайнгаа хойноһоо һайнаар хаража, һайнаар адуулжа, бултыень ногоон дээрэ гаргаха шухала байһаниинь тэдээндэ ойлгуулагданагүй. Ойлгууламжын хүдэлмэриин муугаар ябуулагдадаг дээрэһээ олохон колхозуудта малшадай ажалай журам һулараа, тэдэнэр даажа байһан малайнгаа түлөө хэды ехэ харюусалгатай байһанаа хүсэл мэдэрнэгүй. Жэшээлхэдэ, Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой малшад абаһан уялгаяашье мэдэнэгүй. Эндэхи хонишодой хэдэн хоног соо хонидоо хооһоор хаагаад байһан ушарыень харюусалгаяа мартаһан лэ хэрэг гэжэ сэгнэхэ хэрэгтэй.

Эндэхи колхозууд хойшодоо малаа үхүүлхэгүйн, тураахагүйн тулада адуулгые һайнаар эмхидхэхэ, бии байгаа тэжээлээ гамтайгаар, нормын ёһоор гаргашалха, буйлуулан бэлдэжэ малдаа эдюулдэг болохо ёһотой.

Р. Бимбаев,
манай тусхай корреспондент.

Хурьгадаа түрүү аргаар түлжүүлнэ

Зургаадахи табанжэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XX съездын Директивэнүүдые гүнзэгыгөөр шудалаад байхадаа Хэжэнгын аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой хоёрдохи ОТФ-гэй хонишод (даагшань Цыдендамба Бимбаев) дээшэлүүлэгдэһэн социалистическэ уялга абаһан байгаа. Хонишодой абаһан уялга соо иигэжэ хэлэгдэнэ: 100 толгой хонидһоо 100 хурьга абажа, бүрин бүтэнөөр тэнжээгээд, колхозойнгоо хонин һүрэгтэ табиха, нэгэ хонинһоо дунда зэргээр 2,4 килограмм нооһо хайшалха, хонидоо хоролтогүйгөөр, тарган тобироор ондо оруулха.

Абаһан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө колхозой хонишод мүнөө эршэмтэйгээр ажаллажа байна. Колхозой хонишодой эршэтэ ажал түрүүшын һайшаалтай үрэ дүнгүүдые харуулба. Энэ фермын 6400 гаран хонидой хоёр мянга гараниинь хурьгалха хонид юм. Мүнөө хонид хурьгалжа дүүрэхэ дүтэлөө.

Болдируу гэжэ нютагта 300 толгой эхэ хонид ондо оруулагдажа байна. Эдэ хонидые Балма Ринчинова Цырма Намжилова хоёр харууһална. Эндэ хонид үхэл гарзагүйгөөр, тарган тобироор ондо оруулагдажа байдаг. Энэ хадаа хонишодой үнэн сэхээр ажаллаһанай аша үрэ мүн. Нүхэд Ринчинова Намжилова хоёр үнгэрэгшэ жэлдэ мүн лэ муу бэшээр ажаллажа, ажалай нэмэлтэ түлбэридэ 3 хони абаһан байгаа. Тэдэнэр мүнөө бүхы тооной хонидоо түрүүлээд, абаһан хурьгадаа кошарно-базова аргаар түлжүүлжэ байнхай.

Мүн Тэнгид гэжэ нютагта 460 эхэ хонид ондо оруулагдажа байна. Эндэхи хонишод Ханда Очирова, Долгор Очирова, Бальжит Доржиева гэгшэд хонидоо тарган тобироор ондо оруулхын түлөө үнэн зүрхэнһөө оролдоно, хонидоо һайнаар эдеэлүүлнэ, уһална, байра байдалынь сэбэрээр байлгана. Тиимэһээ хонидойнь хүсэ шадал һайн. Эдэ хонид түрэжэ, ехэнхидээ нарибтар нооһотой эрхим хурьгадые гаргана. Мүнөө 460 толгой хонидой 400-гаадынь түрөөд, нэгэшье хурьган хоролто болоогүй, түлжүүлэгдэжэ байна. Тиихэдэ һубай хонидые харууһалдаг Жамбалдоржо Лундуков, Цынжима Дугарова, Банзаргаша Балданов, Бальжима Цыреноова, Елена Харшанова болон бусад мүн лэ һайнаар ажаллана. Эдэнэй харууһалжа байһан һубай хонид, үбэлжэлгын эхилһэн сагһаа хойшо хоролтодо ороогүй, тарган тобир ондо оруулагдажа байна.

Энэ фермын хонишод мүнөө гурбадахи жэлээ зооветеринарна курсада һуража, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ. Курсые колхозой ветеринарна фельдшер Цыдэн Дондоков хүтэлбэрилдэг. Хонишод нүхэд Ринчинова, Намжилова, Очирова, Доржиева болон бусад һуралсалдаа һайнаар хандана. Хонишодой дунда агитаторнууд нүхэд Туденова, Шагдарова, Дондоков, Будацыренов болон бусад зургаадахи табанжэлэй түсэб тухай КПСС-эй XX съездын Директивэнүүдые, уласхоорондын байдал тухай, колхозойнгоо холын хараата түсэб тухай асуудалнуудаар һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ.

Иигэжэ Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой хонишод түрэл партиингаа XX съездын шиидхэбэринүүдые оролдосото ажалаараа бэелүүлжэ байна.

Д. Доржиев.

КОЛХОЗОЙ ЗООТЕХНИК

...эй нэрэмжэтэ колхоз һүүлэй ...жэлнүүдтэ Зэдын аймагай ...ги колхозуудай нэгэн байһан ...рин үнгэрэгшэ жэлдэ колхоз ...ээ ажахые, илангаяа мал...э хүгжөөлгэдөө горьтой ам...туйлаба. Энээндэ колхозой ...ик Елена Ивановна Шевля...й аша габьяань ехэ. Тэрэ 1953 ...э колхоздо хүдэлмэрилхээ ...һэн. Эндэ ерээд мэргэжэл...үүшээр ехэхэн бэрхэшээлнүүд...раа. Колхозой малажал эмхи ...үй байдалда ороһон, малай ...тойе олошоруулха, ашаг шэ...дээшэлүүлхэ гэжэ хэншье мүр...оролдодоггүй байгаа. Зү...олхозой ажахытай танилсаад ...а энэ артельдэ хэды ехэ ар...жонуудай хэрэглэгдэдэггүй ...нь нүхэр Шевлякова ойлгожо ...һэн. Жэшээлхэдэ, эдлүүриинь ...р бодоходо, малайнь тоо тол...он, тэдээнһээ ашаг шэмэ бү...багаар абтадаг байба.

...тус артелиин гэшүүн боло...һон энэ мэргэжэлтэ нийтын ...алые хүгжөөхын тулада үнгэ...жэлнүүдтэ ехэ хүдэлмэ... Эдэ жэлнүүд соо тэрэ ажал ...ри эмхидхэхэ шадабари ехэ...дэлмэреэ һайнаар мэдэхэ эр...эргэжэлтэ байһанаа харуулба. ...й зоотехнигэй хүдэлмэри тон ...иимэһээ һайн мэргэжэлтэ гол ...хүдэлмэринүүдые жэжэ бо...һаа илгаруулжа шадаха, ...үдэлмэреэ түсэбэй ёһоор, саг ...ябуулжа шадаха ёһотой. Хү...лжэ эхилһэн түрүүшын үдэр...нүхэр Шевлякова колхозой ...тэй, фермэнүүдые даагша...болон МТС-эй мэргэжэлтэд...барисаатай болоһон байна.

Артелиин ажахытай танилсаад, ёһотойгоор хүдэлмэрилжэ эхилһэн түрүүшын жэлэй гэхэ гү, али 1954—1955 онуудай ажахын жэлэй дүн гаргагдажа, урдаа табиһан зорилгонуудаа эндэхи колхознигуудай амжалтатайгаар дүүргэжэ байһаниинь харагдаба. Малажал хүгжөөхэ түсэб бүхы түрэлэй малаар дүүргэгдээ. Түсэбэй ёһоор эбэртэ бодо мал 1200 толгой болохо байһан аад — 1302, хонид 5700 толгой болохо байһан аад — 5726, гахайнууд 40 толгой болохо байһан аад — 41, адуун 230 болохо байһан аад — 243 толгой болоһон байба. Тиигэжэ эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ колхоз 14,1 толгой эбэртэ бодо малтай, 63 хонитой болоо.

Артелиин адуу малай тоо толгой олошорхотоёо хамта үүлтэрынь һайжарна, ашаг шэмэнь эрид дээшэлжэ байна. Түсэбэй ёһоор колхоз үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 850 литр һү haaxa байһан аад, 1097 литр һаагаа. Тиигэжэ эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ 32,8 центнер һү haaxa байһан аад, 40,6 центнер һаагаа, 76,6 килограмм нооһо хайшалха байһан аад, 99 килограмм хайшалаа. Хүдэлмэридөө бүри һайн амжалта туйлаһан малшад олон. Жэшээлхэдэ, һаалишад Д. Жалсанова, Х. Лубсанова, Ц. Х. Галсанова гэгшэд даажа байһан үнеэн бүриһөө 1624—1227 литр һү һааһан байна. Тиигэжэ колхоз нийтын малажал хүгжөөхэ талаар хараалһан хэмжээ-ябуулгануудайнгаа 1957 оной түсэбые—һүөөр, 1956 оной түсэбые — нооһоор дүүргэв.

Ажахын энэ жэлдэ колхозой һаалишад бүри һайн амжалта туйлана. Үнгэрэгшэ 5 һара соо колхозой эрхим һаалишан Д. Жалсанова даажа байһан үнеэн бүриһөө 703 литр, Б. Цыденова — 571 литр, Н. Шарагшинова—571 литр, Ш. Данзанова, Д. Гармаева, Д. Содбоева гэгшэд 545—527 литр һү һааба.

Малай эдеэлүүлгэ ба харууһалгые һайжаруулха асуудалда гол шухала анхаралаа хандуулха зуураа, нүхэр Шевлякова малай үүлтэр һайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри хэнэ.

Энэ мэргэжэлтые малай гүүртэ болон отаранууд дээгүүр үдэр бүри хаража болохо. Тэрэ үнеэдые һааха үедэ өөрөө байлсадаг, тугалай, гахайн, хонидой, шубуунуудай байрануудта хирэ хирэ болоод лэ орожо шалгадаг, дутуу дунданuудыень, хээгүй хүдэлмэринүүдыень малшадта заажа үгэдэг, малшадай ямар нэгэн эдэбхи үүсхэл гаргахада хододоо дэмжэдэг, зүбшэдэг байха юм. Фермэ дээрэ ямар нэгэн хэмжээ-ябуулга үнгэргэхэдөө тэрэ гол түлэб бригадирнуудаар дамжуулан бүхы хүдэлмэреэ эмхидхэдэг байна. Тиихэдэ даалгагдаһан ажалайнгаа түлөө бригадирнуудай харюусалга дээшэлнэ. Нүхэр Шевлякова малшадай эрдэм мэргэжэлые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг. Мүнөө колхозой бүхы малшад гурбан жэлэй зоотехническэ курсануудта һуралсана. Малшад занятинуудта ойлгожо абаһан юумэнүүдээ ажал хүдэлмэридөө зоримгойгоор хэрэглэнэ.

Нийтын малажалые түргэнөөр хүгжөөхын тула, хамагай түрүүндэ, тэжээлэй һайн база байгуулха хэрэгтэй гэжэ зоотехник ойлгоһон байна. Тиин энэ талаар зоотехник колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй урда хэдэ хэдэн шухала удхашанартай асуудалнуудые табиһан байгаа. Һүүлэй хоёр жэл соо колхоз сабшалангай болон бэлшээриин газарнуудые сэбэрлэхэ, һайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри хээ. Энээнэй ашаар сабшалан болон бэлшээри дээрэ үбһэ ногооной ургаса нилээд дээшэлбэ. Горьтой ехэ талмай дээрэ тэжээлэй үнэтэ культура—кукуруза таригдадаг болоо. Тиигэжэ малда яһала ехэ силос дарагдана.

Зунай сагта нүхэр Шевлякова бэлшээриин газарнуудые зүбөөр хэрэглэхэ асуудалда гол анхаралаа хандуулдаг. Зунай бэлшээринүүд дээрэ гүүртэ, отарануудай адуу малай, хони ямаадай ямараар бэлшээгдэжэ байһаниие тэрэ өөрөө саг үргэлжэ шалгажа байдаг. Елена Ивановнагай үүсхэлээр колхоздо нийтын ба колхознигуудай малнууд ами аминдаа ондо ондоо бэлшээринүүдтэ адуулагдадаг болоо. Зунай бэлшээриин эхилхэһээ холо урид Елена Ивановна фермэнүүдые даагшанартай хамта хаанахи бэлшээринүүдтэ ямар малые зуһуулха тухай тусхай түсэб зохёодог, гүүртэнүүдые бүридүүлдэг, тиигээд тэдээндээ бэлшээринүүдые даалгажа үгэдэг байна. Мүн тэрэшэлэн зоотехник зунай сагта али гүүртын малда хэды шэнээн ногоон тэжээл хэрэгтэйб гэжэ тодоруулдаг, бэлшээри дээрэ мал адуулха график зохёодог байха юм. Һайн ногоотой бэлшээринүүдтэ буруу хашарагууд, һү ехэтэй үнеэд адуулагдадаг. Малые зунай бэлшээридэ гаргаха түсэб колхозой түрүүлэгшэтэй зүбшэн хэлсэгдээд, правлениин заседани дээрэ баталагдадаг байна.

Зоотехнигэй нилээд оролдолго гаргаһанай, шанга эрилтэ хэһэнэй ашаар үнгэрэгшэ жэлдэ бэлшээринүүдые һэлгэжэ, мал адуулха арга хэрэглэгдээ. Гадна, зунай сагта үнеэдтэ ногоон тэжээл нэмэлтэ болгон эдюулэгдэдэг байна.

Нүхэр Шевлякова колхозой агрономтой хамта тэжээлэй культурануудые тарижа ургуулха агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые зохёодог заншалтай. Тэрэ мүн үбһэ тэжээл хэр һайнаар хадагалагдажа байнаб, хэр зүбөөр, өөрынь табиһан нормын ёһоор гаргашалагданаб гэжэ саг үргэлжэ шалгажа байдаг юм. Зоотехник мал эдеэлүүлхэ үдэр бүриин нормо, һара бүриин түсэб зохёоно. Жэл соо бүхы малайнгаа шэмэ һайнтай, олон янзын тэжээлнүүдые эдижэ байхаар тэрэ фермэнүүдтэ үбһэ тэжээл хубаарилдаг байна. Малажалай фермэнүүдтэ бүхы хүдэлмэри зоотехнигэй уридшалан табиһан түсэбэй ёһоор хэгдэдэг болоо. Иигэжэ жэлэйнгээ, кварталайнгаа, һарынгаа, мүн үдэр бүриингөө ажал хүдэлмэриие түсэблөөд ажаллахада үйлэдбэриин бүтээсэ эрид дээшэлнэ, хэгдэхэ ёһотой бүхы хүдэлмэри саг болзортоо дүүргэгдэнэ. Түсэбтэ хүдэлмэриингөө хэр зэргээр дүүргэгдэжэ байһаниие малшад һара бүридэ үйлэдбэриингөө зүблөөнүүд дээрэ угаа ехэ эдэбхитэйгээр зүбшэн хэлсэдэг болонхой. Үйлэдбэриингөө суглаануд дээрэ малшад дүй дүршэл тухайгаа хөөрэлдэдэг, шэнэ шэнэ уялгануудые абадаг байна. Малай фермэ бүхэндэ ажалта үдэр бэшэлгэ гуримшуулагдаа. Мүнөө эндэхи һаалишад, гахайшад, тугалшад, мал адуулагшад болон адуушад тус тустаа өөһэдөө даажа абаһан малтай болонхой. Тиин хэды мал хаража байһыень, малһаа али тухай ашаг шэмэ абаһыень харалсажа, малшадта ажалта үдэр үгтэнэ. Малһаа ашаг шэмэ, түл абаха даалгабаринуудаа үлүүлэн дүүргэһэнэйнь түлөө колхоз малшадтаа ажалай нэмэлтэ түлбэри һайнаар үгэнэ.

Эндэ үнеэд тусхайлан табигдаһан түсэбэй ёһоор жэл соо хойно хойноһоо һубарин тугалладаг болобо. Энээнэй ашаар һаалишад, тугалшад хабар, зунай сагта ажалаа хүшэхүрэжэ ядахаяа болинхой. Мүн колхоз гүрэндэ һү тушааха түсэбөө квартал бүхэндэ дүүргэдэг болоһон байна. Энэ арга хэрэглэһэнэй ашаар үбэлэй сагта һүн ехээр абтадаг болоо.

Эндэ үнеэд саг болзортоо шэргээгдэнэ. Үнеэд дунда зэргээр 69 хоног соо шэргэнхэй ябадаг. Үнеэдэй ямар сагта бухада табигдаһаниинь һайнаар тэмдэглэгдэжэ байдаг дээрэһээ тэдэниие саг болзортонь шэргээхэ арга олгогдоно. Үнеэдые бухада табиха, шэргээхэ ба туталлуулха һара бүриин түсэб һаалишадта үгтэжэ байдаг.

Тугал, бяруунуудые зүбөөр, һайнаар түлжүүлхэ хэрэгтэ нүхэр Шевлякова онсо анхарал хандуулна. Тугалнууд 6 һаратай болотороо нормын ёһоор 350—400 литр үсхэн һү, 500—600 литр машинидагдаһан шэнгэн һү ууна. Үбэлдөө эндэ тугалнууд түлигдэдэггүй байра соо, зундаа—бэлшээри дээрэ түлжүүлэгдэжэ байдаг. Мүн тэрэшэлэн томо болоһон тугалнууд шэмэ һайнтай элдэб янзын тэжээл элбэгээр эдидэг юм.

Түрүү мэргэжэлтэ өөрынгөө эрдэм мэргэжэлые саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ, зоотехническэ наукада элирүүлэгдэһэн һүүлэй үеын туйлалтануудтай, ороной түрүү малшадай дүй дүршэлнүүдтэй саг үргэлжэ танилсажа байдаг. Колхозойнгоо эрхэ байдалда хэрэглэжэ боломоор шэнэ түрүү юумэнүүдые тэрэ заатагүй нэбтэрүүлхын түлөө оролдодог юм. Үнгэрэгшэ жэлдэ Елена Ивановна Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ ошожо, олон юумэнүүдые ойлгожо ерээ.

Түрэл Коммунистическэ партиингаа түүхэтэ XX съездын шиидхэбэринүүдтэй танилсаад, шэнэ табанжэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэлсэхын түлөө Гэгээтэйн колхознигуудтай хамта хүсэ шадалаа гамнангүй ажаллаха байһанаа нүхэр Шевлякова мэдүүлнэ.

А. ХИЛТУХИНОВ.

А. И. Микоянай Индидэ ошоод байһан тухай

ДЕЛИ, мартын 28. (ТАСС). Үсэгэлдэр СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи Орлогшо А. И. Микоян Индиин байгаалиин баялигуудай ба научна шэнжэлгын министр К. Д. Малавия гэгшэтэй хөөрэлдэбэ. СССР-һээ Индидэ байгаа Посол М. А. Меньшиков, экономическа холбооной хэрэгүүдые эрхилхэ главна управлениин начальнигай орлогшо П. А. Малетин, СССР-һээ Индидэ байгаа Посольствын экономическа советник В. А. Сергеев гэгшэд хөөрэлдөөнэй үедэ байлсаба. К. Д. Малавия А. И. Микоян хоёр Индиин байгаалиин баялигуудые ашаглаха ба хүгжөөхэ тухай асуудал тушаа һанамжануудаа хэлсэһэн байна.

Ороной нефтиин баялигые ашаглаха ба нефтяной промышленностиие хүгжөөхэ талаар Индиин правительствын түсэбүүд тухай К. Д. Малавия мэдээсэбэ. Индиидэ нефтяной промышленность онсо шухала байна гэжэ хэлэбэ. Ороной нефтиин баялигые шэнжэлэлгэдэ, мүн Индиин нефтяной промышленностиие хүгжөөхэ түсэбүүдые зохёохо дурадхалнуудые бэлэдхэхэ талаар туһаламжа үзүүлһэнэйнь түлөө советскэ мэргэжэлтэдтэ тэрэ баясхалан хүргэбэ. Тэдэ дурадхалнуудайнь үндэһөөр Индиин правительство промышленностиин энэ һалбариие хүгжөөхэ программа зохёоһон байна, тиин тус программые бэелүүлгэдэ туһаламжа үзүүлхыень Советскэ правительствые гуйна. Энэ туһаламжа хадаа геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэри хэхэ түхеэрэлгэнүүдые, мүн тэрэшэлэн энэ хүдэлмэриие эмхидхэхын ба индийскэ кадрнуудые бэлэдхэхын тулада советскэ мэргэжэлтэдые эльгээхэ мэтээр үзүүлэгдэжэ болохо байна. Мүн Индийскэ мэргэжэлтэдые СССР дотор һургаха тухай асуудал К. Д. Малавия табяа.

Ороной бэеэ даанхай байдалые хангаха арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн байһан туладаа нефтяной промышленность Индидэ тон шухала удхашанартай гэжэ хэлэһыень А. И. Микоян зүбшөөбэ. Индиин нефтяной промышленностиие хүгжөөхын тулада Советскэ Союз Инди хоёрой хоорондо байгуулагдаһан хани ёһоной харилсаанай үндэһэ һуури дээрэ харилсан ажаллахаар Советскэ правительство бэлэн байна гэжэ А. И. Микоян мэдүүлбэ.

Индиин промышленностиин гүрэнэй секторэй талаар үнгэтэ металлнуудые малтан абалгые үргэдхэхэ ба алмазай байдаг газарые ашаглалгада оруулха программые Индиин правительство зохёохо гэжэ К. Д. Малавия саашань мэдээсэбэ. Энэ программа советскэ мэргэжэлтэдэй дурадхалнуудай үндэһөөр зохёогдох гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

ДЕЛИ, мартын 28. (ТАСС). Мүнөөдэр Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи Орлогшо А. И. Микоян Индийскэ правительствын дэргэдэхи түсэблэлгын национальна комиссиин харюусалгатай хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзаба.

Уулзалга дээрэ Индиин талаһаа түсэблэлгын национальна комиссиин түрүүлэгшын орлогшо В. Т. Кришнамачари, финансын министр Ч. Дешмукх, центральна статистическэ институдай директор профессор П. Ч. Махаланобис, түсэблэлгын национальна комиссиин харюусалгатай хүдэлмэрилэгшэ д-р Гхош болон комиссиин бусад гэшүүд байлсаба.

Советскэ талаһаа СССР-һээ Индидэ байгаа Посол М. А. Меньшиков, экономическа холбооной хэрэгые эрхилхэ главна управлениин начальнигай орлогшо П. А. Малетин, мүн СССР-һээ Индидэ байгаа Посольствын экономическа советник В. А. Сергеев гэгшэд байлсаа.

Хөөрэлдөөнэй үедэ түсэблэлгын асуудалнууд тушаа һанамжануудаа хэлсэһэн байна. Советскэ Союз доторхи түсэблэлгын ёһо гурим ба эмхидхэлгэ тушаа индийскэ талынхид ехээр һонирхоо. Тусхайлбал, индийскэ түлөөлэгшэд ойрын болзортой ба холын хараатай түсэблэлгын асуудалнуудаар, түсэблэлгын центральна ба нютагай органуудай хоорондоо уялтануудаа яажа хубаадаг тухай, хүдөө ажахыдахи түсэблэлгэ тухай, салин хүлһэнэй системэ тухай болон бусад асуудалнуудаар һонирхоһон байна.

А. И. Микоян табигдаһан бүхы асуудалнууд тушаа зохихо тайлбаринуудые үгэһэн байна.

Уулзалгын түгэсхэлдэ В. Т. Кришнамачари тон һонин ба удха ехэтэй хөөрэлдөөнэй түлөө А. И. Микоянда ехэ баясхалан хүргэбэ.

А. И. Микоян Нерутэй хөөрэлдэбэ

ДЕЛИ, мартын 29. (ТАСС). Үсэгэлдэр Индиин Премьер-Министр Неру СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи Орлогшо А. И. Микояниие урижа, тэрээнтэй хөөрэлдэбэ. Узбекскэ ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ш. Р. Рашидов, СССР-һээ Индидэ байгаа Посол М. А. Меньшиков хөөрэлдөөнэй үедэ байлсаба.

Хойто Африкада Франциин гаргашалха сэрэгэй гаргашанууд

ПАРИЖ, мартын 28. (ТАСС). «Пари-Пресс-энтрансижан» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, Хойто Африкада сэрэгэй ябуулгада Франци энэ жэлдэ 164500 миллион франк гаргашалха байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ 62400 миллион франк гаргашалһан байгаа. Энэ мүнгэ зөөриин гол хубинь Алжир дотор «журам сахилгада» зорюулагдаха байна гэжэ газетэ бэшэнэ. «Гэбэшье Хойто Африкада Франциин 1956 ондо гаргашалха сэрэгэй гаргашын хэмжээ үшөөл эсэслэн тоггоогдохогүй байна, юуб гэхэдэ, событинуудай саашанхи хүгжэлтэһөө дулдыдаха болоно» гэжэ тэрэ газетэ бэшэбэ.

Маршал Чжу Дэ Улан-Батор ерэбэ

УЛАН-БАТОР, мартын 28. (ТАСС). Монгол Арадай Республикын Арадай Агууехэ Хуралай Президиумэй ба правительствын уряалаар Хитадай Арадай Республикын Түрүүлэгшын Орлогшо Маршал Чжу Дэ мүнөөдэр Улан-Батор ерэбэ.

Маршал Чжу Дэ, тэрээнтэй хамта ябалсаһан хүнүүдые Монгол Арадай Республикын правительствын ба Монголой арадай-революционно партиин хүтэлбэрилэгшэд угтаба.

Тэрэ үдэртөө Чжу Дэ МНР-эй Арадай Агууехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ж. Самбу, МНР-эй Премьер-Министр Ю. Цэденбал, Монголой арадай-революционно партиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь Д. Дамба гэгшэдтэй уулзаба.

Маршал Чжу Дэ, тэрээнтэй ябалсаһан хүнүүд Сүхэ-Баторай ба Чойбалсанай бумханда орожо венок табиба.

КНДР-эй литература ба искусствын хүдэлмэрилэгшэдэй ассоциациин арбан жэлэй ой

ПХЕНЬЯН, мартын 28. (ТАСС). Корейскэ олониитэ КНДР-эй литература ба искусствын хүдэлмэрилэгшэдэй ассоциациин байгуулагдаһаар арбан жэлэй ойе һаяхан тэмдэглэбэ. Энэ ойдо зорюулагдан Пхеньянда болоһон баярай суглаан дээрэ корейскэ уранзохёолшодой Союзай центральна правлениин түрүүлэгшэ, мэдээжэ уранзохёолшо ба олониитын ажал-ябуулагша Хан Сер Я КНДР-эй литература ба искусствын арбан жэлэй турша дотор хүгжэһэн зам тухай элидхэл хэбэ.

Үнгэрһэн арбан жэлэй турша соо КНДР-эй уранзохёолшод, композиторнууд болон уранзураашадай творческо ехэ хүдэлмэри хэһэниие тэмдэглэжэ, Хан Сер Я болбол Корейн литература ба искусствын хүдэлмэрилэгшэд социалистическэ реализмын арга методые баримталан, арадай культурна баялигые ашаглан олон зохёолнуудые байгуулаа, тэдэнь арадта дурлагдаһан ба хилын саана мэдээжэ болоһон байна гэжэ хэлэбэ.

Литературна кадрнуудай ургалтые элидхэлшэ тэмдэглээ. Арбан жэлэй турша дотор корейскэ уранзохёолшодой союзай гэшүүдэй тоо 50-һаа 376 хүн хүрэтэрөө олошороо гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Болгарида арадай элүүрые хамгаалгын амжалта

СОФИ, мартын 28. (ТАСС). Болгари дотор медицинскэ туһаламжын түлөөһэгүйгөөр үзүүлэгдэдэг болоһонһоо хойшо табан жэл үнгэрбэ. Энэ үе соо городуудта 44, хүдөө тосхонуудта 200 больница шэнээр байгуулагдаа. Больницануудта үбшэнтэнэй хэбтэхэ оро дэбисхэрэй тоо 20 процент олошороо. Мүн амбулаторинууд болон диспансернүүдэй тоо олошорһон, хүдөө тосхонуудта нарайлалгын 187 гэр шэнээр нээгдэһэн байна.

Үнгэрһэн табан жэлэй турша дотор медицинскэ эмхи зургаануудай олошорхотой хамта врачууд, фельдшернүүд болон медицинскэ сестранууд олоор бэлэдхэгдээ. Медицинскэ промышленность ехэ амжалта туйлаһан байна. Болгарида байгуулагдаһан пенициллиновэ завод пенициллинэй талаар ороной эрилтые мүнөө гүйсэд хангана. Медицинскэ эмхи зургаануудай олошоруулагдаһанай эсэстэ хүн зондо медицинскэ туһаламжа үзүүлтые эрид һайжаруулха арга боломжо бии болоо.

Хүдэлмэришэн ангиин элүүрые хамгаалха тушаа арадай гүрэн ехэ анхарал оролдолго гаргана. Ороной бүхы томо предприятинуудай дэргэдэ эмнэлгэ-һэргылэмжын эмхи зургаанууд байгуулагданхай.

ДРВ-дэ хүдөө ажахын налог таталга тухай шэнэ дүрим баталагдаба

ХАНОЙ, мартын 28. (ТАСС). «Нян Дан» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, хүдөө ажахын үйлэдбэриие һэргээн бодхоохо ба саашадань хүгжөөхэ талаар, гүрэнэй эрилтые хангаха талаар тарияашадай урма хэшээлые дээшэлүүлхэ зорилгоор ДРВ-тэй Министрнүүдэй Совет аграрна реформын дүүргэгдэһэн районуудта хүдөө ажахын налог таталга тухай шэнэ дүрим һаяхан баталаа.

Энэ дүримэй ёһоор хүдөө ажахын налог хадаа таряашанай бүлын гэшүүн бүхэндэ хүртэхэ жэлэй доходой хэмжээһээ дулдыдуулагдан ажахы бүхэнһөө абтаха юм.

Техническэ культурануудые тарижа ургуулдаг таряашадай энэ культурые дуратайгаар таридаг болохынь тулада налогой талаар нилээд ехэ хүнгэлэлтэнүүд үгтэхөөр хараалагдана. Шэнэ ба боро газар элдүүрилжэ байһан таряашадта нилээд ехэ хүнгэлтэнүүд олгогдохо байна.

Шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэзэргэ олохые хүсэгшэдэй турнир

АМСТЕРДАМ, мартын 28. (ТАСС). Шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэзэргэ олохые хүсэгшэдэй турнирай түрүүшын наадалга Амстердамда үсэгэлдэр үдэшэ болобо. Советскэ гроссмейстернүүд Керес Бронштейн хоёрой наадалга дүүргэгдэнгүй хойшолуулагдаа. Керес багахан булюу байдалтай. Смыслов (СССР) — Сабо (Венгри), Филипп (Чехословаки) — Спасский (СССР) гэгшэд тэнсэбэ.

Геллер—Петросян, Панно—Пильник (хоюулаа Аргентинын) гэгшэдэй партинууд хойшолуулагдаа. Панно шүүжэ болохоор байдалтай.

„Ном тарааха һара“

Мартын 15-һаа апрелиин 15 болотор республика дотор «Ном тарааха һара» үнгэргэгдэжэ байна. Энэ һарада Книготоргын бүхы магазинууд, киоскнууд ба эд хэрэглэгшэдэй кооперацинууд хабаадалсана.

Тус һарада зорюулагдан, худалдаа наймаанда элдэб янзын номууд элбэгээр гаргагдаа. Гадна, библиотекэнүүд номой аша туһа тухай хөөрэлдөөнүүдые, уншагшадай конференцинүүдые үнгэргэнэ. Тэрэнэй ашаар үнгэрһэн 10 үдэрэй туршада Улан-Удын магазинууд урда һарын энэ хугасаагайхида орходоо һурагтүй олон ном ажалшадта худалдаа.

Улан-Удэдэ зунай павильон соо эмхидхэгдэһэн «Номой дэлгүүр» хэды хоногой туршада 20 мянган түхэригэй элдэб ном тараагаа. Ном худалдагшад нүхэд Трунева, Михайлова, Баранова, Воробьева, Еремкина гэгшэд худалдан абагшадай дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулна. Тэдэнэр үнгэрһэн 10 хоногой туршада тус тустаа 150 2000 түхэригэй ном худалда

Мүн 1-дэхи ба 2-дохи ма зинуудай киоскын наймаа шад нүхэд Щербакова, Бал бах, Леонова болон бусад һ амжалта туйлаа.

Мүнөө үнгэргэгдэжэ бай һара ажалшадай дунда ном рааха хүдэлмэриие нилээд гэдхөө. Улан-Удын номой газинууд бүхы дээрээ түр шын кварталай даалтаба уридшалан, мартын 25-да ду гэһэн байна. Жэшээлхэдэ, 9-хи магазин (даагшань нү Раднаев) кварталайнгаа да габари 138 процент бэелүү

Книготоргын хүдэлмэрил шэд «Ном тарааха һар туршада ба саашадаа ажалшадай дунда ном ол тараахын тула бүхы хүсэеэ сүүлэн хүдэлмэрилжэ бай

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Иволг аймагай Гильбирын хүдөө библиотекые даагша К. Н. М ронова уншагшадта номууд шэлэн үгэжэ байна.

А. Чебаковой текст,
А. Мантаевай фото.

Механизаторнууд барилга хэнэ

Үшөөтэйн машинно-тракторна станциин механизаторнууд харьяата колхозуудтаа таряа хадагалха шулуун 8 хранилищи өөһэдынгөө хүсөөр бариха гэжэ шиидэбэ. Мүнөө тэдэнэр барилгын шулуу бэлдэнэ, зөөнэ. Зарим бригадануудынь барилгын хүдэлмэри эхилээ.

Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо тус МТС-эй Степан Иванович Шестаковой тракторна бригада ажаллана. Тэндэ 29 хүн хү Тэдэнэр 300 кубометр шулуу дээд, зөөжэ байна. Тиихэтэйгэ та склад барижа эхилбэ.

Тракторна бригаданууд ск дые бариха материал бэлэдхэх хэ, барилга хэхэ хүдэлмэри хабарай тарилгын эхилтэр гол дүүргэхэ гэжэ шиидэнхэй.

Н. Цыбен

Гол горхонуудые хаана

Энэ жэлдэ Заиграйн аймагай олохон колхозууд тэндэхи гол горхонуудаа хаажа, шэнэ шэнэ сөөрэмүүдые бии болгожо захалаа. Старо-Брянска сельсоведэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд Брянка гол дээрэ гурбан сөөрэм барижа байна. Эдэ сөөрэмүүдтэ тоггоогдоһон уһаар колхозой сабшалан, бэлшээри; огород, садһаа гадна, таряанай газар уһалагдаха юм.

Колхозой центр—Старая тосхоной дэргэдэхи сөөрэм к нигуудай хүсөөр баригдана.

Колхозые шефтээ абаһан— Брянска барилгын управлени луутайн леспромхоз нүгөөд сөөрэмыень барижа байна.

Колхозой правлени эдэ том рэмүүдһээ гадна, жэжэ олохо рэмүүдые барихаар хараална.

А. Рябова

Отерин Люсиин хэрэг

Американска басаган Отерин Люсиин хэрэг США-һаа гадна, бүхы дэлхэйн үртэн олониитынхидэй һанаае ехээр зобообо.

Тэрэ хэрэгэй удхань иимэ юм.

Үгытэй фермер-арендатор негрын басаган Отерин Люси һураха ехэ хүсэлэнтэй байһан туладаа 1952 ондо Таскалуз городтохи (Алабама штат) Алабамска университедтэ тэрээниие абахыень гуйжа мэдүүлтэ үгэһэн байгаа. Люси эрдэмдэ һураад, библиотекарь болохо тэһэн хүсэлэнтэй байба. Энээнһээшье адатай ямар хүсэлэн байхаб. Теэд США-дахи, илангаяа урда штадуудтахи социальна эрхэ байдалда энэшье хадаа ехэ зоримгой, «зүрхэлһэн» хүсэлэн байба. 125 жэл соо Алабамска университедэй байха үе соо негр уг гарбалтай нэгэшье хүн студент болоогүй бшуу. Университедэй энэ «нангин уг заншалые» Люси эбдэхэеэ зориглобо гээшэ. Тэрэ хадаа оролтын экзаменүүдые барижа тараба. Зүгөөр, үндэһэ яһа илгаһан «уг заншалаа» баримталжа, университедэй тушаалтанай совет тэрээниие студент болгожо абахаяа арсаба.

Люси тунхарихагүй гэжэ хатуугаар шиидэбэ. Тэрэ хадаа университедэй соведэй хуули буса шиидхэбэри тухай федеральна сүүдтэ гомдол бариба. Люсидэ ямаршье үрэ ашагүйгөөр сүүдэй процесс гурбан жэл соо унжагайрба. Американска һургуулинуудта сагаан шарайта хүнүүд болон негрнүүдые баалалгаар амяарнь һургадаг практикые хуулибуса ябадал гээшэ гэжэ 1954 оной майда США-гэй Верховно Сүүд соносхоһон юм. Тэрэнэй һүүлээр США-да негрнүүдтэ эсэргүү үндэһэ яһанай газаашалгые усадхалгада зорюулагдаһан «агууехэ үйлэ хэрэг» гээшэ гэжэ Верховно Сүүдэй энэ шиидхэбэриие американска пропаганда бүхы дэлхэйдэ һайрхан магтаһан байна. Энэ шиидхэбэриин гараһанай хойно, Люсиин хэрэгые хаража үзэһэн федеральна сүүд тэрээнэй гуйлтые хангахаһаа ондоо аргагүй байгаа. 1956 оной январьда федеральна сүүд Люсиие студент болгожо абахыень Алабамска университедтэ дурадхаба. Сүүдэй шиидхэбэриие дурагүйгөөр гүйсэдхэн, университедэй совет Люсиие студентнүүдэй тоодо оруулбашье, университедэй столоводо эдеэлхэгүй, мүн университедэй хамтын байрада байхагүй гэжэ тэрээндэ хорибо.

Февралиин 3-да Люси түрүүшынхеэ лекцидэ ошохо зэргэтэй байгаа. Люсиие университедтэ оруулхагүйн тулада энэ үдэр ябуулга хэхэеэ «сагаан шарайта гражданинуудай соведэй» бэлдэһэниинь мэдээжэ болоһон байба. Тиимэһээ Люсиин ханинар тэрээндэ полициин харууһалга хангахыень туйлаһан байгаа. Февралиин 3-да хани нүхэдтөө үдэшүүлээд, полициинхидэй харууһалгатайгаар Люси түрүүшынгээ лекцидэ университет ошобо. Куклуксклановска хэрээһэнүүдые нософһон 1000 шахуу расистнууд университедэй үүдэндэ тэдэниие угтаад: «Сагаан шарайта хүнүүдтэ Алабамска университедтээ үлөөс» гэжэ байжа хашхаралдаба.

Зүгөөр американска хүтэлбэрилхы буржуазна газетэнүүдэй нэгэн— «Нью-Йорк Геральд Трибюн» хадаа негр басаганай лекцидэ ошоходонь полициин харууһалжа ябаһан баримтые американска ажабайдалдахи ехэ «дэбжэлтэ» гээшэ гэжэ февралиин 7-до редакционно статья соогоо сэгнэһэн байха юм.

«Негрнүүдые сүлөөлхын түлөө дайн» гэдэгэй һүүлээр зуун жэл болоһон хойно США-да негр арадай түлөөлэгшэ хадаа сүүдэй процессэй дүрбэн жэл соо унжагайрһанай һүүлээр, мүн полициин харууһалгатайгаар лекцидэ ошохо аргатай байгаа һаань, харин США-да социальна болон политическэ ажабайдалай бүхы һалбаринуудта негрнүүдэй гүйсэд тэгшэ эрхэтэй болохын тулада үшөө хэдэн зуун жэл хэрэгтэй юм гэжэ энэ газетын редакторһаа асуухаар байна. Юуб гэхэдэ, Люсиин хэрэгэй «амжалтатайгаар» дүүрэһэн тушаа «ханалаа хүсэһэн» тухайгаа мэдүүлхэдээ энэ газетэ яаражархёо. «Бусад студентнэрэй, мүн профессорнүүд болон багшанарай аюулгүй байхын тулада» университедэй совет февралиин 7-до Люсиие «саг зуура» университедһээ гаргажархёо

Өөрынгөө аша туһада, мүн США-гэй бүхы негрнүүдэй аша туһада расистнуудта эсэргүүсэн түбэгтэй, аюултай тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэ гэжэ Люси шиидэбэ. Хэблэлдэ мэдүүлһэн мэдүүлгэ соогоо тэрэ иигэжэ хэлэбэ: «Мүнөө тэмсэлэй эхилһэн хойно би тунхарихагүйб. Намайе тэдэнэр шулуугаар шэдээ, муухайгаар хараагаа. Минии портрет тэдэнэр галдаа. Тиигэбэшье тэдэнэр минии зоригые хухалхагүй. Минии арадай бусад түлөөлэгшэд энэ дэлхэй дээрэхи наран доро намтай зэргэлжэ һуури эзэлһэй гэжэ би хүсэнэб... Минии эсэгэ Шилохдо (Алабама штат) үгытэй фермер-арендатор байһан юм. Табан хүбүүдээ, дүрбэн басагадаа хүмүүжүүлхэ гэжэ бүхы хүсөөрөө тэрэ ажаллаһан байна. Би эгээ бага басаганиинь гээшэб. Тэрэ хадаа хэндэмнайшье ехэ эрдэм олгохо аргагүй байгаа бэлэй. Теэд би яахадааб гэжэ ойлгогшогүй һэм». Нүгөө мэдүүлгэ соогоо Люси иигэжэ хэлэбэ: «Алабамска университедтэ орохо гэжэ би ходо хүсэгшэ һэм, тэндэ оройдоо хэдыхэн үдэр соо байбашье, би ехэ зохидшоогооб. Намда тушаалтадай соведэй зүбшөөл үгэмсөөрнь, би университедтэ һөөргөө бусаха хүсэлэнтэйб. Университедэй студентнэр намайе угтажа абаха гэжэ би һананаб. Олонхинь минии түлөө байха гэжэ би мэдэрнэб. Би һайн библиотекарь болохо хүсэлэнтэйб, тиигээд һайн эрдэмтэй болохо гэһэн хүсэлэнгэһөө ондоо ямаршье хүсэлэн намда байхагүй. Тиигэхэ эрхэтүй байһан аад, гуйнаб гэжэ би һананагүйб».

США-гэй конституциин, мүн Верховно Сүүдэй 1954 оной шиидхэбэриин ёһоор Люси иимэ эрхэтэй байха юм. Теэд Америкын ажалша хүнүүд, илангаяа негрнүүд ёһын тэдыдэ эрхэтэй байбашье, тэрэ эрхээ тэдэнэй хэрэглэхэ гээшэнь тон бэрхэтэй юм.

Университедһээ Люсиие «саг зуура» гаргаһан ябадалай удаарһан дээрэһээ, тэрэ хадаа сүүдтэ дахин гомдол бариһан байна. Тэрэнэй гомдолые федеральна судья февралиин 29-дэ хаража үзэбэ. Люсиие дахин студент болгожо абаха гэһэн ябадалда арсаха зуураа, университедэй тушаалтадай нэгэн хадаа университедтэ бусажа ерээ һаа, тэрэ «алуулжа магад» гэжэ сүүдэй заседани дээрэ мэдүүлбэ. «Нью-Йорк Таймс» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, иигэжэ мэдүүлһэнэйнь түлөө тэрэ тушаалтаниие хэншье зэмэлбэгүй. Энэ хэрэг хаража үзөөд, мартын 5-һаа Люсиие һөөртэнь студент болгожо абахыень университедтэ федеральна судья захиралта үгэһэн байгаа. Харин февралиин 29-дэ, тайлбарилан хэлэхэдэ энэ шиидхэбэриин гаргагдаһан үдэр, тушаалтанай совет Люсиие студентнүүдэй составһаа эсэслэн гаргаха гэжэ тогтообо.

Отерин Люсиие айлгаха, зорилгыень хухалхын тулада расистнууд элдэб аргануудые хэрэглэнэ. Алабама штадта «коммунистическэ ажал ябуулгые» мүрдэхэ комиссида мартын 5-да Люсиин ерэхые эриһэн резолюци тус штадай түлөөлэгшэдэй палата мартын 1-дэ нэгэдүүгээр баталан абаба. Түлөөлэгшэдэй палатын гэшүүн энэ резолюци дурадхаха зуураа, иигэжэ мэдүүлбэ: «һүүлэй һаранудта Алабамада үндэһэ яһанай зүришэлдөөн ехээр ургажа байна... Энэ хадаа коммунистнуудай хэһэн хэрэг гэжэ би һананаб». Коммунистическэ партида хамаатай бэшэб гэжэ Люси арсаба. Теэд американска расистнууд энээниие анхаралдаа огто абанагүй. Үндэһэ яһанай газаашалгада эсэргүүсэн имагтал коммунистнууд тэмсэдэг юм гэжэ тэдэнэр тоолоно, тиимэһээнь үндэһэ яһанай газаашалтада эсэргүүсэһэн хүн бүхэн коммунист болоно бшуу.

Зэрлиг галзуу расистнуудта эсэргүүсэһэн Отерин Люсиин эрэлхэг зоримгой тэмсэлые США соохиһоо гадна, мүн ондоо тээгүүрхишье хэдэн миллион хүнүүд халуунаар һайшаана. Алабамска университедэй ректортэ эльгээһэн телеграмма соогоо, «Тэсэмгэй ябадалай лигэ» гэжэ датска эмхи зургаан Копенгаген ерэхыень Люсиие уряалха зуураа, һуража байха үедэнь тэрээндэ материальна туһа хүргэхэбди гэнэ.

Хүн түрэлтэнэй нэрэ түрын түлөө, мүн эрдэмдэ һураха өөрынгөө эрхын түлөө тэмсэһэн негр багасан Люсиин тэмсэлэй ямараар дүүрэхэ байһыень мүнөө үедэ хэншье хэлэжэ шадахагүй юм бэзэ. Отерин Люсиин хэрэгтэ уласхоорондын олониитын үргэнөөр дууряасаһандань һанаагаа зобоһон, Хойто штадуудай американска буржуазна зонхилогшод хадаа «бэеэ барижа» байхыень урда штадуудай фашистнуудые аргадана.

Расизмын хүсэнүүдтэ эсэргүүсэн энэ басаганай гансаараа иимэ зоримгойгоор байлдажа байһан шэнгээр Отерин Люсиин хэрэг түрүүшээр харагдажа болохо. Магад тиимэ дээрэһээ тэрэнэй хэрэг хад жуазна зонхилогшодой ду тиимэ үргэнөөр шууяатажа Зүгөөр үнэн дээрээ расизмд гүүсэн тэмсэхэдээ Люси ган бэшэ. Үндэһэ яһанай газаа али бүхы аашануудта амери негрнүүдэй эсэргүүсэлтэ һүүл элитээр шангадаа. Таскалуз сиин зобожо байһан эгээл тэр мүн Алабама штадай Монт гэжэ ондоо городто 40.000 ша грнүүд үндэһэ яһанай газаа эсэргүүсэн бодобо. США-гэй зүгэй бүхы городуудташье, м рэшэлэн Монтгомеридо гор автобусууд соо негрнүүд ара талын һууринуудта һуух гой юм. 1955 оной декабри негр эхэнэр Роза Паркс һууж һан һууриа сагаан шарайта жэрта үгэхэеэ арсаба. Тиихэд рээниие арестовалаад, яла Негрнүүд энээндэ бойкот со жо, энээндэ харюусаба. До лолгын энэ ёһо гуримай бол даагүй сагта автобусто һуух жэ негрнүүд шиидэбэ. Город сагаархид бойкодто хабаада олоор арестовалжа, тэрэн люулха гэһэн һэдэлгэ гарга энэншье аша үрэ үгэбэгүй ральда тус бойкот үргэлж байгаа.

Расистнуудай хатуу шанга лолгодо эсэргүү тэмсэл соо штадуудай негрнүүд өөһэдын сэ шадалые туршажа захалба. гомеридохи негрнүүдэй ху ударидагшадай нэгэн — нег энэ шэнэ оршон байдалые сэгнэхэ зуураа, иигэжэ Монтгомеридо болоһон бойк даа «бүхы дэлхэй дээрэ болож гааша событинуудай хубинь

И. БЕГЛ

Редакторай орло
О. ГОМБОЕ

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-22, заместителя редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, партийной жизни, сельского хозяйства—41-59, пропаганды и переводов — культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем — 24-74, корректорская — 32-67, бухгалтерия — 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00727. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 15